

TEGENGAAN DISCRIMINATIE EN UITSLUITING

Actieonderzoek
onder Joodse Amsterdammers

7 Juni 2021

DANDER!
DE KRACHT VAN DIVERSITEIT

Gemeente Amsterdam

INHOUD

SAMENVATTING **3**

H1 INLEIDING **5**

Doel van dit actieonderzoek 6

Door wie 7

Perspectief op de opdracht 7

De verbonden stad: Amsterdam en Joodse Amsterdammers 8

H2 AFBAKENEN VAN HET ONDERWERP ANTISEMITISME **10**

H3 AANPAK VAN HET ONDERZOEK **20**

H4 JOODS-AMSTERDAMSE PERSPECTIEVEN **24**

Channan 26

Shirley 29

Fred 32

Shira 34

André 36

Danielle 37

H5 WAT GEBEURT ER AL? **39**

H6 HOE VERDER - CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN **44**

Advies 1: Inzetten op educatie 45

Advies 2: Melding belangrijk, maar montering cruciaal 48

Advies 3: Winst door systeemverbetering en samenwerking 51

Advies4: vergroten van zichtbaarheid van levende joden 54

BIJLAGEN **57**

SAMENVATTING

Opzet van het onderzoek

Dit onderzoek is opgezet als actieonderzoek. Het heeft niet alleen tot doel te verklaren maar ook om acties er in gang te zetten. Er zijn 15 kwalitatieve interviews gedaan, face to face en online. Daarnaast zijn er 61 enquêtes met open en gesloten vragen en 7 online groepsgesprekken geanalyseerd. Ingezet is op de diversiteit aan meningen goed weer te geven. In de laatste fase zijn er 8 reflectiegesprekken geweest waarin de verzamelde gegevens en ideeën zijn voorgelegd aan sleutelfiguren. Zij hielpen met prioritering van adviezen en concreet maken van acties.

Kernvragen en antwoorden

Worden Joodse Amsterdammers veel gediscrimineerd? Er zijn eigenlijk geen betrouwbare cijfers over feitelijk voorkomend antisemitisme. De grote meerderheid van respondenten uit de enquête en de gesprekken denkt dat antisemitisme toeneemt.

Hoe komt het dat men zegt dat antisemitisme toeneemt maar we dat niet direct zien bij de meldingen? Het aantal meldingen van incidenten wordt vaak gebruikt als indicator voor antisemitisme, maar de meldingscijfers hebben beperkte zeggingskracht. Het overgrote deel van discriminatie wordt nooit gemeld, ook los van het feit dat het MDRA amper bekend is bij Joodse Amsterdammers. Veel mensen denken dat melden niet veel oplevert, of denken dat je dit vooral doet als je fysiek aangevallen wordt. Wanneer iets precies strafbaar is en wanneer niet en over de vraag wanneer iets antisemitisch is, is onduidelijkheid onder veel Joodse Amsterdammers.

Waar maken Joodse Amsterdammers discriminatie mee? De geïnterviewden die zelf antisemitisme meemaakten, rapporteerden dat de meest voorkomende vormen waren in de publieke ruimte, op onderwijsinstellingen en online.

Voelen Joodse Amsterdammers zich helemaal veilig in Amsterdam? Het antwoord is jammer genoeg "nee". Op straat maken de respondenten niet heel erg vaak agressie mee die direct tegen hun gericht is. Dat heeft er misschien ook mee te maken dat maar een beperkt aantal Joodse Amsterdammers meteen herkenbaar is als Joods. Bijna alle Joodse Amsterdammers doen aanpassingen omdat ze niet altijd zich veilig voelen. Dat zijn soms kleine aanpassingen, waar ze eigenlijk amper over nadenken. Soms zijn dat ook grotere aanpassingen.

SAMENVATTING

Conclusies van het rapport

Op basis van de enquête, gesprekken, interviews en geraadpleegde literatuur zijn er vier actiethema's aanbevolen:

» **Inzet op educatie:** met nadruk op jongeren, onderwijsprofessionals, politiemedewerkers en Joodse Amsterdammers zelf. Gericht op het vergroten van inlevingsvermogen. Ontmoetingen waar mogelijk.

» **Melding en monitoring:** meldingen moeten aangevuld worden met structureel onderzoek om antisemitisme te kunnen monitoren, aan meldingen moet consequent opvolging gegeven worden. Dit geeft sturingsmogelijkheid aan de gemeente en bevordert vertrouwen bij Joodse Amsterdammers.

» **Verbeteren van systeem en samenwerking:** In het meldingssysteem moet de melder centraal staan. Stimuleer partijen beter samen te werken en meer duidelijkheid te geven over het meldingsproces.

» **Vergroten van zichtbaarheid van lévende Joden:** Communiceer inclusief vanuit de gemeente. Stimuleren zichtbaarheid van de vanzelfsprekende combinatie van Amsterdams én Joods.



H1 INLEIDING

In H1

» De opdracht tot onderzoek van de gemeente Amsterdam

» Toelichting op DANDER als opdrachtnemer

» Geschiedenis en heden van Joodse Amsterdammers in 700 woorden

Doel van dit actieonderzoek

De afdeling Diversiteit van de gemeente Amsterdam heeft opdracht gegeven om een aantal actieonderzoeken uit te voeren naar LHBTQIA+ discriminatie, moslimdiscriminatie, anti-zwart- racisme en antisemitisme. Dander werd benaderd om het actieonderzoek naar antisemitisme uit te voeren. De vragen van de gemeente waren:

1. Wat is de aard en omvang van discriminatie binnen de groep? Het gaat hierbij om kwalitatieve informatie, aanvullend op de beschikbare kwantitatieve informatie.

2. Wat is het huidige handelingsperspectief om te gaan met discriminatie? Behoort melden daartoe en waarom wel of niet?

3. Met welk handelingsperspectief dat je nu niet tot je beschikking hebt, zou je geholpen zijn?

4. Hoe gaan we discriminatie als stad met elkaar (nog) meer tegen?

Het deelonderzoek antisemitisme:

» Geeft redenen voor verschil tussen ervaren en voorkomende discriminatie, en voor verschil met de meldingsbereidheid.
» Geeft mogelijkheden om discriminatie tegen te gaan.
» Geeft mogelijkheden om de weerbaarheid tegen discriminatie te vergroten.
» Geeft suggesties voor het stroomlijnen van meldingen; samenwerking met andere organisaties zoals het MDRA en andere relevante organisaties.

Door wie

Dander is een organisatie met diversiteit en inclusie als hoofdthema. De oprichter is een Joodse Amsterdammer. Het onderzoekend, adviserend en trainend team heeft diverse achtergronden. Het Danderteam 'vindt elkaar' op samen willen bijdragen aan een sociaal rechtvaardiger omgeving. Inzichten uit de sociale wetenschappen vormen de basis voor het onderzoek en de adviezen, trainingen en projecten.

Daarbij zien we diversiteit breed. Het gaat niet alleen over culturele of seksuele diversiteit. We nemen zichtbare verschillen (zoals geslacht, leeftijd, huidskleur, etniciteit) én onzichtbare verschillen (zoals persoonlijkheid, religie, manier van denken, seksuele oriëntatie) in aanmerking bij ons denken en werken met diversiteit.

Perspectief op de opdracht

Op de vraag "Wat zouden Joodse Amsterdammers zelf (nog meer) kunnen doen om antisemitisme te bestrijden?" antwoordde een van de respondenten: "Wij Joodse Amsterdammers hoeven niks te doen. Wij zijn Joods, dat is geen crime. Er moet iets aan gedaan worden. Ik geloof er wel in dat als wij onze ervaringen delen, het misschien duidelijker wordt wat Joods zijn betekent."

"Waar antisemitisme opduikt, staat de samenleving onder druk; de Jodenhaat, hoewel historisch gezien een speciaal geval, kan niet worden losgekoppeld van haat jegens andere minderheden, en vice versa." zei Arnon Grunberg in een debat in De Balie over antisemitisme in januari 2021.

We hope dat dit deelonderzoek antisemitisme daarom verbonden wordt aan inzichten en acties die uit de andere deelonderzoeken discriminatie voortkomen. Door samen op te trekken tegen intolerantie wordt het 'Amsterdammerschap' gevuld, en bestaat onderlinge verbondenheid niet alleen in de naam 'Amsterdammer'.

De verbonden stad: Amsterdam en Joodse Amsterdammers

Mokum

Mokum, het bekende synoniem voor Amsterdam, verwijst naar het Hebreeuwse woord 'makom' dat 'plaats' betekent. Via het Jiddisch kwam het in het Bargoens terecht - het Amsterdams van lagere sociale klassen dat vol zat met typisch Joodse uitdrukkingen en woorden.

Geschiedenis

Het verhaal van de Joden in Amsterdam begint in de 16e eeuw. Joodse kooplieden kwamen uit Spanje en Portugal, waar ze vervolgd werden door de inquisitie. In de 17e eeuw kwamen er ook Joden uit Duitsland en Oost Europa. In die tijd stond Amsterdam bekend als een veilige haven en tolerante plek voor Joden, die in de rest van Europa verjaagd werden. Ookal was Amsterdam relatief tolerant, toch waren er veel beperkingen voor de Joden. De meesten van hen leefden in armoede omdat ze voor veel beroepen voor uitgesloten werden. Joden mochten niet lid worden van de gilden. Pas in de 19e en begin 20ste eeuw werden meer beroepen voor Joden toegankelijk, toch bleven velen van hen arm.

Het Nederlandse Jodendom is sterk getekend door de Tweede Wereldoorlog. Voor 1940 leefden er in Nederland 140.000 Joden, waarvan 80.000 in Amsterdam. Tijdens de oorlog werden 107.000 Joden uit Nederland gedeporteerd. Meer dan 100.000 Nederlandse Joden werden vermoord. Van de 80.000 Amsterdamse Joden waren er na de bevrijding nog 5000 in leven.

De Joden die de concentratiekampen hadden overleefd of ondergedoken hadden gezeten, kwamen terug in een voor hun onherkenbaar Amsterdam. Familie en vrienden waren vermoord, huizen waren in beslag genomen en synagogen, scholen etc. werkten niet meer. Het vertrouwen van Joden in de overheid en de medemensen was sterk geschonden. Gebrek aan empathie en zorg, en het trage rechtsherstel heeft hier ook aan bijgedragen.

In 2020 heeft premier Mark Rutte, 75 jaar na de bevrijding van 1945, namens de Nederlandse regering excuses aangeboden voor het handelen van de Nederlandse overheid in de Tweede Wereldoorlog.

Voor Joden in de hele wereld en ook voor Amsterdamse Joden was de stichting van de staat Israël in 1948 een mijlpaal van niet te onderschatten waarde. Voor de meeste Joden in Amsterdam speelt Israël nog steeds een aanzienlijke rol, al denkt men verschillend over de politiek van de staat Israël.

Heden

In Nederland leven nu circa 40.000 tot 52.000 Joden - het aantal is afhankelijk van de gehanteerde definitie. De helft daarvan woont in Groot Amsterdam.

Vanuit de Joods-religieuze regels is iemand Joods als die een Joodse moeder heeft, of als de persoon zelf is overgegaan tot het jodendom. Sommigen vinden deze definitie te smal omdat ze personen met alleen een Joodse vader uitsluit.

In de schatting zijn (semi-) permanent in Nederland wonende Israëli's meegenomen. Daarnaast zijn er mogelijk ook nog 10.000 Joodse Israëli's die tijdelijk in Nederland wonen.

Op religieus gebied zijn er verschillende groepen te onderscheiden in Amsterdam.
Ongeveer 4000 personen zijn lid van een Joodse gemeente, het overgrote deel van de Amsterdamse Joden (85%) is niet aangesloten bij een Joods-religieuze gemeente. Van de mensen die niet lid zijn van een Joodse gemeente, voelt naar schatting ongeveer 65% zich op een of andere manier Joods.[1]

Deze zich wél Joods voelend, maar niet aangesloten Joden (circa 14.000) zijn minder georganiseerd. Daardoor zijn ze als onderzoeksgroep of gesprekspartner voor de gemeente minder makkelijk te vinden.
Er zijn twee orthodoxe gemeenten in Amsterdam (de PIG/sefaradiem/van herkomst uit Spanje, Portugal en meer recent ook uit Arabische landen) en de NIHS/asjkenaziem/ van herkomst uit Duitsland, Polen, Rusland). Daarnaast bestaat de liberale LJG en het progressieve Beth Hachidush. Het is een vergrijzende gemeenschap.

Er wordt binnen de Nederlands-Joodse gemeenschap steeds meer "gemengd" getrouwd. Naar schatting heeft 25% alleen een Joodse moeder en 30% alleen een joodse vader. Veel Joodse Nederlanders zien Joden als volk of etniciteit. Wetenschapper en onderzoeker Ido Abram ontwikkelde een manier om inzicht te geven in het brede spectrum van de Joodse de diversiteit; de zogenaamde schijf van vijf.[2] De vijf elementen zijn: a) religie en traditie, b) de band met Israël en zionisme, c) oorlog, vervolging en overleving, d) persoonlijke geschiedenis, en e) de wisselwerking tussen de joodse en de Nederlandse cultuur.

In dit rapport zal Joods wanneer het niet direct verwijst naar religie, bovenstaande en de Nederlandse spellingsregels volgend, daarom met een hoofdletter geschreven worden. Joodse Amsterdammers verschillen onderling flink van elkaar op deze door Abram onderscheiden aspecten. Qua politieke oriëntatie is er bijvoorbeeld een grote diversiteit onder Joodse Amsterdammers. Over dé Joodse gemeenschap valt daardoor eigenlijk niet te spreken. Het Joods leven in Groot Amsterdam speelt zich– zeker voor orthodoxe Joden – vooral in Buitenveldert en Amstelveen af.

---

1 Tanenbaum, B. & Kooyman, R. (2014).

2 Abraham, I (2006).



H2 AFBAKENEN VAN HET ONDERWERP ANTISEMITISME

In H2

» Een definitie van antisemitisme

» Een indeling van antisemitische incidenten naar uitingsvorm en intentie

» Een beknopt overzicht van onderzoek naar antisemitisme en van meldingen 2016-2020

» Een overzicht van partijen die bij meldingen van antisemitisme betrokken zijn

De hoofdlijnen

Antisemitisme betekent letterlijk 'haat tegen semieten', sprekers van Semitische talen. Hieronder vallen in principe ook Arabieren. In de praktijk wordt de term gebruikt in de betekenis van Jodenhaat.

Joden hebben een lange geschiedenis waarin zij voor hun omgeving model staan voor 'de Ander' – in de eerste plaats in religieus, etnisch en nationaal opzicht, maar daarnaast ook in culturele en economische zin. Ze worden in sommige contexten afgeschilderd als een inferieure, onmenselijke out-group, en in andere juist als superieur: almachtig, samenzweerderig en onderdrukkend, als kapitalisten of juist als communisten. Antisemitisme ideeën komen ook vaak terug in samenzweringsmythes, zoals de afgelopen maanden ook bleek in de coronapandemie, toen antisemitische complottheorieën online opbloeiden.

Definitie antisemitisme

Voor dit onderzoek hebben we respondenten vrij gelaten om hun eigen definitie te hanteren. De afbakening van het begrip is, is zoals historicus historicus Bart Wallet docent aan van de Universiteit Amsterdam en Vrije Universiteit hieronder uiteenzet, "precies een van de punten van debat". We laten hieronder Wallet aan het woord:

"Het eerste wat opvalt is dat de definitie van wat antisemitisme is, precies een van de punten is waarop het debat zich focust. Na een lange voorbereiding kwam de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) met een werkdefinitie: 'antisemitisme is een zekere perceptie van joden, die zich als haat tegen hen kan uiten'.

Wat daarop volgde was een lange rij voorbeelden, met als doel het de gebruikers van de definitie gemakkelijker te maken om antisemitisme zelf te herkennen. Een flink deel van die voorbeelden gaat over hoe kritiek op de staat Israël, die net zo legitiem is als kritiek op welke andere staat dan ook, antisemitische vormen kan aannemen. Met name uit de hoek van pro-Palestina-groeperingen werd hier fel protest tegen aangetekend. Zij waren – en zijn – bang dat hun legitiem protest voorbarig als antisemitisme aangeduid zou worden en daardoor niet langer gehoord.

De werkdefinitie is door meerdere landen, politieke partijen, kerken en ngo's aangenomen. Van belang blijft om te benadrukken dat het om een werkdefinitie gaat. Het is er een die behulpzaam moet zijn in het herkennen, aanwijzen en tegengaan van antisemitisme in de samenleving. Het is echter allesbehalve een sluitende juridische definitie en zal in de rechtspraak daarom ook niet gauw een rol vervullen. Ook voor wetenschappelijk gebruik is de definitie te veel gekleurd door de huidige context.

Zelf zie ik antisemitisme als een dynamisch fenomeen, dat alleen met behulp van multiperspectiviteit benaderd kan worden. Historische, sociologische, juridische en religieuze perspectieven zijn allemaal nodig om aspecten van antisemitisme te belichten en helder in kaart te brengen.

Antisemitisme is een cultureel archief dat onderdeel uitmaakt van het Europese collectieve geheugen en waarin een repertoire is opgebouwd van anti-joodse beelden, stereotypen en verhalen. Met name in complexe situaties, waarin behoefte is aan een eenduidige verklaring, wordt een beroep op dit archief gedaan en wordt met behulp van het beeld van de jood als 'de ander', de 'oerkapitalist', de 'kosmopoliet', de 'uitbuiter', de 'kinderen-/of godsmoordenaar' een verklaring geboden. De jood als degene die achter de ellende zit die ons overkomt, is gemakkelijker als verklaring dan één waarbij we dieper in eigen vlees moeten snijden, of die simpelweg ingewikkelder is.

Het repertoire aan anti-joodse beelden en verhalen is opgebouwd vanaf de oudheid en verder ontwikkeld via de middeleeuwen naar de moderne tijd. Typerend is dat er nauwelijks beelden verdwijnen, ze zich wel steeds dynamisch aanpassen aan nieuwe situaties en dat er nieuwe anti-joodse beelden bijkomen.

Die anti-joodse beelden hebben vaak weinig van doen met wie joden werkelijk zijn en wat ze doen. Het gaat vooral om een 'verbeelde jood', iemand op wie allerlei ondeugden zijn geplakt. Dat is de bril waardoor vervolgens naar echte joden wordt gekeken. Overigens, niet alleen individuele joden zijn hiervan het slachtoffer, ook joodse gemeenschappen als geheel – en ja, ook Israël als staat van joden wordt geregeld bezien door deze anti-joodse bril. Kritiek op Israël wordt dan geuit met behulp van het repertoire aan anti-joodse beelden en verhalen dat eeuwenlang is opgebouwd. Israël wordt hierdoor dan 'de jood onder de naties'." [3]

Antisemitische incidenten

Antisemitische incidenten worden in uitingsvorm onderverdeeld in incidenten tegen personen, goederen of slachtofferloze incidenten.

Incidenten tegen personen. Dit is belediging, bedreiging of mishandeling van Joden, waarbij aannemelijk is dat de dader kennis heeft of denkt te hebben van de (vermeende) Joodse achtergrond van het slachtoffer, en dat deze (vermeende) Joodse achtergrond de reden is voor de actie.

Incidenten tegen goederen. Dit is bekladding of bekrassing met antisemitische tekens of leuzen of vernieling van Joodse locaties (zoals een synagoge of een Joodse school) of locaties die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog.

Slachtofferloze incidenten. Dit zijn provocaties met een antisemitisch karakter, maar niet gericht tegen een specifiek Joods persoon.

Een andere indeling die te maken valt, is naar intentie. Daarbij staat de vraag naar de bedoeling van de dader centraal:

3. Wallet, B. (2019)

Bij intentioneel antisemitische incidenten is het aannemelijk dat antisemitisme het motief is van de verdachte. Dit wil zeggen dat de dader beledigt, bedreigt of bekladt met als doel zich antisemitisch te uiten. Soms ligt hier een ideologie of een antisemitische overtuiging van de dader aan ten grondslag. Maar in andere gevallen is een concreet incident aanleiding voor antisemitische acties (de buurman geeft overlast door lawaai), waarbij een antisemitisch element wordt gebruikt als middel (de buurman wordt uitgescholden voor 'rotjood – ze zijn je vergeten te vergassen'). In dit geval is er een geïnternaliseerde antisemitische overtuiging, maar het is niet een deel van een uitgewerkte ideologie. In beide bovenstaande gevallen is er wel sprake van een antisemitische intentie.

Bij niet-intentioneel antisemitisme komt het veel voor dat de dader gebruik maakt van klassieke negatieve, of juist overdreven positieve stereotypen over Joden ("Maar jullie zijn toch heel slimme mensen"). Niet intentioneel antisemitisme komt onder andere tot uiting in korte en alledaagse dagelijkse uitingen die een vijandige, denigrerende, overdreven positieve of juist negatieve houding tegenover Joden overbrengen. Een dader is zich in sommige gevallen zelf totaal niet bewust dat er gebruikt gemaakt werd van antisemitische vooroordelen. Een recent voorbeeld is de cartoon over Maurice de Hond in de Volkrant. De opiniepeiler werd paginagroot afgebeeld als poppenspeler die de touwtjes in handen heeft in de Deventer moordzaak. Hierover schreef de Volkskrant achteraf: "Deze roept te veel herinneringen op aan de antisemitische karikaturen uit de nazi-tijd en had dus nooit gepubliceerd mogen worden."

Tot slot de indeling zoals het deze door het Openbaar Ministerie (OM) wordt gebruikt:

Discriminatiefeiten: die feiten die betrekking hebben op één van de discriminatieartikelen uit het Wetboek van Strafrecht zoals groepsbelediging en aanzetten tot haat geweld of discriminatie op basis van huidskleur, afkomst, of nationale of etnische afstamming, godsdienst of levensovertuiging, geslacht, seksuele gerichtheid of handicap.

Codis-feiten: delicten zoals mishandeling, belediging, opruiing, vernieling en doodslag waarbij discriminatie mogelijk een rol heeft gespeeld.

Klassieke stereotype antisemitisme beelden

Hieronder enkele voorbeelden van veelvoorkomende antisemitische beelden. Reden om deze in dit rapport op te nemen is omdat voor veel mensen geldt *"once you see them you can't unsee them":*

Duivels: klassieke antisemitische stereotypering van Joden als duivels, het kwaad zelf, bron van alle kwaad);

Geld: hier gaat het om klassieke antisemitische stereotypen over Joden en geld; dat de Joden rijk zijn en uit zijn op geld

Holocaust: eigen schuld, overdreven of heeft geheel niet plaatsgevonden, wordt uitgebuit door Joden.

Israël: het hele Joodse volk is verantwoordelijk voor de acties van Israël.

Beter zijn: er wordt beter gedrag geëist van Joden/Israëli's dan van andere mensen/ landen in deze wereld, ze hadden iets geleerd moeten hebben van de Holocaust of andere vervolging in de geschiedenis.

Complot: specifieke Joodse individuen of organisaties of Israël wordt macht toegeschreven om anderen te manipuleren. Ook aan anonieme collectieven, zoals 'de Joodse lobby', 'de Joodse gemeenschap' wordt toegeschreven dat Joden geen gewone, loyale inwoners zijn van het land waar zij wonen, maar deel uitmaken van een wereldwijd complot dat tot doel heeft de wereld te overheersen.

Recent onderzoek antisemitisme

In 2018 heeft het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA/ European Union Agence for Fundamental Rights)[4] twee vragen gesteld aan 16.395 Joodse respondenten: of ze vinden dat antisemitisme een groot probleem is in Europa, en of het probleem volgens hen toegenomen is in de laatste vijf jaren. Opgemerkt moet worden dat er in de onderzoeksgroep waarschijnlijk een oververtegenwoordiging kent van joden die actief zijn bij joodse organisaties (via deze organisaties werden de respondenten geworven). De resultaten zijn in de tabellen hieronder te zien:

Van de respondenten uit dit onderzoek gaf 35% van de Nederlandse respondenten aan

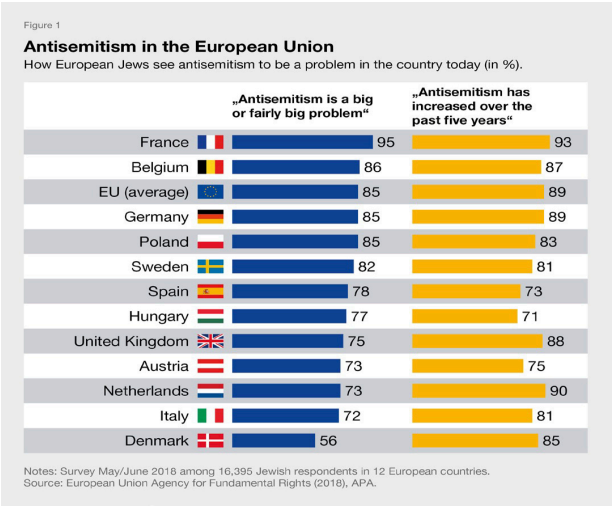

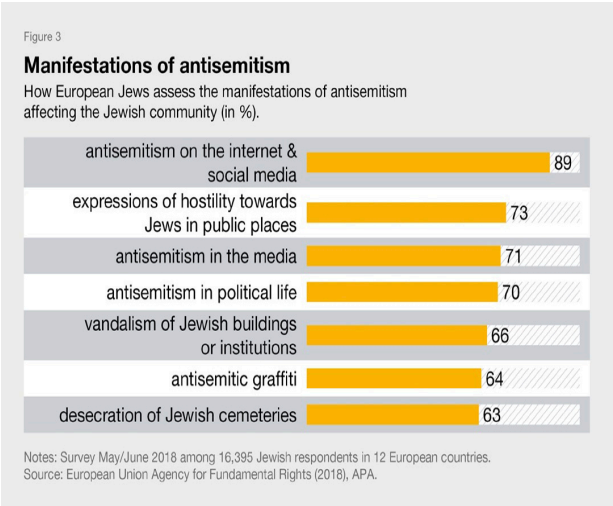

in de afgelopen maanden te maken te hebben gehad met een vorm van negatieve bejegening of verbale bedreiging. Persoonlijk gerichte aanstootgevende of bedreigende opmerkingen kwamen daarbij het meest voor, gevolgd door aanstootgevende gebaren of ongepast gestaar en aanstootgevende opmerkingen op internet of sociale media.

Volgens de FRA-studie voelde 27% van de Nederlandse joden zich in de afgelopen twaalf maanden gediscrimineerd op de grond religie of geloof, 16% op de grond leeftijd, 8% op de grond van geslacht en 13% vanwege hun etnische achtergrond.

Van de Nederlandse respondenten heeft 90% het gevoel dat antisemitisme in de afgelopen vijf jaar (sterk) is toegenomen.[5]

Het rapport van het SCP (Ervaren discriminatie in Nederland II) vermeldt een panelonderzoek onder 557 Joden in Nederland van EenVandaag uit 2018. 34% van de respondenten daar is wel eens uitgescholden vanwege de joodse achtergrond en 11% heeft geweld meegemaakt vanwege het joods-zijn. Het SCP rapport zelf had overigens een statistisch te miniem aantal Joodse respondenten in het eigen onderzoek om uitspraken te doen.

4. FRA. (2018)

5. Andriessen, I et al (2020)

Er zijn weinig onderzoeken beschikbaar specifiek onder Nederlandse Joden naar voorkomen (prevalentie) van antisemitisme. Een andere bron van informatie over de discriminatie-ervaringen van Joden in Nederland zijn de meldingen van incidenten, hierover later in dit hoofdstuk meer.

Ontwikkeling van aantal meldingen in Amsterdam 2016-2020

Voor onderstaand overzicht van ontwikkelingen is gebruikt gemaakt van een overzichtsartikel op Republiek Allochtonië.[6]

In dit artikel wordt gesteld dat het aantal meldingen vaak gebruikt wordt als indicator van het feitelijk voorkomende antisemitisme maar hoe belangrijk het is om in het oog te houden dat het overgrote deel van discriminatie nooit gemeld wordt. In het SCP-rapport Ervaren Discriminatie II wordt nu geschat dat 3% van de incidenten gemeld wordt. Maar zelfs die 3% meldingen wordt door experts “aan de hoge kant” genoemd. In die zin hebben de meldingscijfers beperkte zeggingskracht.

Toch wordt het aantal meldingen veel gebruikt om de trend te duiden. Onderstaand schema geeft aan hoe het aantal meldingen zich heeft ontwikkeld, bij het Meldpunt Discriminatie Amsterdam (MDRA), het Centrum Informatie Documentatie Israel (CIDI), Meldpunt Internet Discriminatie (MiND en de politie. Melders kunnen dezelfde meldingen bij meerdere instanties tegelijk melden, dus het kan zijn dat een incident zowel bij de politie is gemeld, als bij het CIDI of het MDRA. CIDI en MiND zijn landelijke organisaties, terwijl het MDRA alleen meldingen behandelt van bewoners uit de regio Amsterdam.

	2016	2017	2018	2019	2020
MDRA	45	16	13	19	28
CIDI	109	113	135	182	135
MiND	64	236	145	75	—
POLITIE	40	50	58	97	—

Figuur 1. Trend meldingen antisemitisme

De toelichting op de tabel komt van de auteur van het artikel op Republiek Allochtonië. De politie registreert in Nederland op landelijk niveau de meeste antisemitische incidenten: in 2019 ging het om 768 door de politie geregistreerde incidenten, 14% van het totaal aantal meldingen van discriminatie bij de politie. Dat is iets meer dan in 2018 (12,8%) en iets minder dan in 2016 (15%) en 2017 (14,3%). Het merendeel (498) van de registraties van antisemitisme in 2019 bij de politie waren uitlatingen. Dat is meer dan bij andere vormen van discriminatie het geval is. Uit de casusomschrijvingen blijkt dat het bij een aanzienlijk deel van deze incidenten ging om agenten die in de context van handhaving werden uitgemaakt voor jood (als algemeen scheldwoord).

6. Butter, E (2020)

In de regio Amsterdam ging het in 2019 in 13,9% van de meldingen om antisemitisme bij de politie. Bij de Antidiscriminatievoorzieningen (ADV's) betrof in 2019 2% van de meldingen. Bij het MDRA, het Amsterdamse ADV, lag dat in 2019 net iets hoger: 3%.

Van het MDRA zijn inmiddels ook de cijfers over 2020 bekend. In dat jaar nam het aantal meldingen in absolute zin toe, van 19 naar 28 meldingen. Omdat het aantal meldingen bij het MDRA in 2020 verdubbelde, daalde het aandeel antisemitische meldingen bij het MDRA in 2020 naar 2%.

Bij het Meldpunt internetdiscriminatie (MiND) was in 2019 sprake van een afname van het aantal meldingen van antisemitisme. Terwijl in 2018 25 procent (145 meldingen) van alle meldingen bij MiND een antisemitische aanleiding had, daalde dit naar 11 procent (75 meldingen) in 2019.

Het CIDI registreerde in 2020 in totaal 135 antisemitische incidenten. Dit is minder dan de 182 incidenten in het jaar daarvoor. Het CIDI verklaart de daling uit de maatregelen die in het kader van de (intelligente) lockdown werden genomen. Hierdoor waren er minder fysieke ontmoetingen en interactie in het openbaar. Hierdoor nam vooral het aantal incidenten in de openbare ruimte af. Het aantal schriftelijke (digitale) uitingen was vergelijkbaar met voorgaande jaren.

De Monitor Antisemitische Incidenten van CIDI is een jaarlijks overzicht van antisemitisme in Nederland. De Monitor is samengesteld op basis van meldingen die CIDI ontvangt, meldingen die aan CIDI zijn doorgegeven vanuit andere discriminatiemeldpunten, en antisemitische incidenten die door CIDI zelf worden gesignaleerd.

Relevant is om te melden dat het CIDI in mei 2021 een grote stijging in meldingen antisemitisme in Nederland meldde nadat het conflict tussen Israël en Hamas escaleerde. Aangezien hiervan geen precieze cijfers nog beschikbaar waren bij meldpunten en het CIDI bij het afronden van dit rapport zijn deze niet opgenomen in dit rapport.

Bij de registratie van incidenten worden antisemitische uitingen op sociale media niet meegeteld. Het valt buiten de directe Amsterdamse context, voor dit rapport volstaan we te verwijzen naar een recent onderzoek van Universiteit Utrecht en een artikel hierover in De Groene Amsterdammer met de naam Via sociale media: elke 83 seconden.[7]

Het systeem van meldingen

Er zijn vier instanties die meldingen van antisemitisme aannemen in regio Amsterdam: de politie eenheid Amsterdam, het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA), het CIDI, en MiND. Hieronder volgt overzicht van verder betrokken partijen bij meldingen en het aantal meldingen per instantie.

7. Van Gool, R. & Van de Ven, C. (2020)

ORGANISATIE	TERECHT VOOR?
Politie	• Opname aangifte (bewijs nodig) • Doen van melding (puur ter registratie) • Nauwe samenwerking met het OM bij het opsporen van
Openbaar Ministerie van het Ministerie van Justitie (OM)	• Toetsen van strafbaarheid, bewijsbaarheid van het discriminerende feit, overgaan tot vervolging. • Het OM is de enige instantie in Nederland die verdachten voor de strafrechter kan brengen.
College Rechten van de Mens (CRM)	• Verzoek tot oordeel ongelijke behandeling indienen (bewijs nodig) • (Juridisch) advies over mensenrechten en gelijke behandeling. • Wettelijk bevoegd om te oordelen of er sprake is van ongelijke behandeling (niet juridisch bindend). Naam veroorzaker wordt op website gepubliceerd.
Anti Discriminatie Voorzieningen (ADV's), waaronder MDRA	• Doen melding van melding, verschillende behandelopties: • Behandelopties: registratie, luisterend oor, advies, bemiddeling, bijstaan bij het doen van aangifte, begeleiding bij procedures (bij het CRM, maar bijv. ook bij klachtenprocedures van andere instanties) • Kan geen straffen of maatregelen opleggen
CIDI	• Doen van melding antisemitisme • Behandelopties: registratie, luisterend oor. Inclusief meldingen in de publieke ruimte tussen privépersonen. • Kan geen straffen of maatregelen opleggen
MiND	• Doen van melding van online incidenten. • Behandelopties: onderzoek strafbaarheid incidenten en verzoek om verwijdering bij website beheerders, pstellen aangiftedossier bij OM wanneer aan (herhaald) verzoek geen gehoord wordt gegeven. • Kan geen straffen of maatregelen opleggen.
JMW (Joods Maatschappelijk Werk)	• Slachtofferhulp antisemitisme: helpt cliënten bij het verwerken van antisemitisme en het stappen te zetten bij het doen van aangifte of melding maken bij het CIDI. Zie ook H5 voor andere JMW activiteiten op het gebied van antisemitsme • Kan geen straffen of maatregelen opleggen.
Stichting Slachtofferhulp	• Helpen bij keuze en bij het voorbereiden op aangifte, ondersteunen de fases van het strafproces. • Samenwerking met politie voor slachtofferzorg, inclusief beoordeling en bescherming.

Figuur 2. Overzicht van organisaties en hun rol bij het aannemen van meldingen van antisemitisme

Bij het steunen van slachtoffers in niet strafrechtelijke zin en het informeren, weerbaarder maken en het behartigen van belangen van Joodse Amsterdammers, spelen nog meer organisaties een rol. Deze komen in H5 aan de orde.

Samenwerking op gebied van meldingen

Met inachtneming van de juridische kaders kan politie over meldingen uitwisselen met het MDRA en slachtofferhulp Nederland, maar niet met organisaties als het CIDI of JMW.

Tussen het MDRA en het CIDI is er periodieke uitwisseling over meldingen antisemitisme. Verder is er tussen JMW, het CIDI en het Joods Politie Netwerk overleg gestart (zie H5) voor stroomlijnen van meldingen. Deze inzet tot stroomlijnen is enige tijd geleden gestart en (nog) niet structureel en geheel uitgewerkt.



H3 AANPAK VAN HET ONDERZOEK

In H3:

» Toelichting op hoe de data verzameld werden

» Inzicht in de (sub)doelgroepen

» Onderzoeksonderwerpen van de enquête en gesprekken

» Onderzoek bij en samenwerking met DANDER en het MDRA

Dit onderzoek is opgezet als actieonderzoek. Bij deze vorm van onderzoek is het onderzoek (de dataverzameling) gekoppeld aan praktijkacties, zoveel mogelijk in een cyclische vorm. Het doel is dat het onderzoek meer is dan alleen verklarend, maar dat de onderzoekers en respondenten ook praktisch kijken naar acties om antisemitisme tegen te gaan en weerbaarheid tegen discriminatie te vergroten.

Zoeken en selectie van gesprekspartners

In de eerste fase van het onderzoek is samenwerking gezocht met diverse Joodse organisaties en sleutelfiguren binnen de gemeenschappen. Het doel en de werkwijze van het actieonderzoek is breed gedeeld om zoveel mogelijk Joodse Amsterdammers te vragen om mee te werken, -denken, én doen.

Bij de selectie van gesprekspartners en respondenten is veel zorg besteed aan de representatie van de diversiteit van Joodse Amsterdammers. Met de volgende subgroepen is rekening gehouden:

- Ultra orthodoxen (herkenbare religieus uiterlijk), orthodoxen (wel/niet herkenbaar religieus uiterlijk), liberalen (overwegend niet herkenbaar religieus uiterlijk)
- Niet bij organisaties aangesloten Joodse Amsterdammers
- Studenten
- Opiniemakers/ werkzaam in media
- Israëlische Amsterdammers

Opstellen vragen voor de online enquête en online/offline gesprekken

In november 2020 is gestart met de ontwikkeling van de online enquête en itemlijst voor de kwalitatieve online/offline gesprekken. Bij het opstellen van de vragen is gebruik gemaakt van voorbeelden uit recente onderzoeken uit Nederland en andere landen uit de EU. De volgende drie hoofdthema's werden geadresseerd: 1) ervaren antisemitisme, 2) melden van discriminatie, waaronder, op verzoek van de gemeente Amsterdam ook expliciet de rol van het MDRA hierin, en 3) acties om discriminatie tegen te gaan en weerbaarheid te vergroten. Dit is uitgewerkt in onderstaande subthema's:

- Ervaren gevoelens van onveiligheid;
- Waar en wanneer discriminatie wordt ervaren;
- Welke handelingsperspectieven bekend zijn;
- Weerbaarheid;
- Meldingsbereidheid;
- Bekendheid MDRA;
- Gewenste acties voor het tegengaan van discriminatie.

Dataverzameling

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van meerdere manieren van dataverzameling (mixed methods). Zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn ingezet om gerelateerde aspecten van dezelfde onderzoeksvraag te beantwoorden. Bij de analyse en duiding van de resultaten zijn kwantitatieve en kwalitatieve gegevens geïntegreerd.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een online enquête, zijn persoonlijke gesprekken gevoerd en is deelgenomen aan groepsbijeenkomsten. Ook zijn in de laatste fase van het onderzoek reflectiegesprekken gevoerd.

In de reflectiegesprekken zijn de verzamelde gegevens voorgelegd aan sleutelfiguren. Aan hen is gevraagd of hun mening correct is weergegeven, of de gegevens uit de data herkenbaar waren dan wel verrassend. Daarnaast is samen met de sleutelpersonen een lijst van aanbevelingen en acties gemaakt, gekeken naar prioritering en welke rol organisaties waar zij deel van uitmaken daarin willen spelen.

Bij de dataverzameling is rekening gehouden met voorkeuren van de subgroepen naar leeftijd.

» 15 kwalitatieve interviews, face to face en online;
» 61 enquêtes;
» 7 online groepsgesprekken;
» 8 reflectiegesprekken.

Jongeren waren goed te bereiken met online vragenlijsten. Oudere respondenten zijn ondervertegenwoordigd in de enquête en oververtegenwoordigd in de kwalitatieve gesprekken. De enquête is uitgezet via eigen netwerk en met een sneeuwbalmethode via Whatsapp en email – waarbij respondenten andere respondenten hielpen te werven. Ook is er via Facebook geworven, met name voor in Amsterdam wonende Israëlische respondenten. Bij de 15 kwalitatieve gesprekken en daarna 8 reflectiegesprekken waren veel sleutelfiguren uit de Joodse gemeenschappen (vertegenwoordigers van organisaties en opiniemakers) betrokken. Hun leeftijden lagen in de range van 40 tot 80 jaar oud. Daarnaast is analyse gedaan en zijn citaten gehaald bij zeven online groepsbijeenkomsten. De online enquête is als bijlage in dit rapport opgenomen evenals de vragen uit de kwaliteiten interviews en een overzicht van de groepsbijeenkomsten. In verband met toegezegde privacy aan respondenten zijn alleen de ruwe gegevens van de enquête in de bijlages opgenomen.

Interpretatie van de verzamelde data

Om de vragen voor het onderzoek te kunnen opstellen en om de verzamelde informatie te analyseren is uitgebreid deskresearch gedaan. In Bijlage 1: literatuur en bronnen is te zien welke publicaties daarbij zijn gebruikt.

MDRA

Dander heeft vooral in het eerste deel van het onderzoek zeer regelmatig overleg en samenwerking gehad met het MDRA. Dit werd ingezet door de expliciete vraag van de gemeente Amsterdam te kijken naar de rol van het MDRA binnen het meldingsproces bij Joodse Amsterdammers. Er zijn ongeveer 12 overlegmomenten geweest. De consulent discriminatiezaken met specifieke expertise over antisemitisme was de eerste contactpersoon, verder deden ook met enige regelmaar de MDRA directeur en MDRA onderzoeker mee aan de overleggen. Doelen van de overleggen waren:

» **Het inzichtelijk maken en versterken van verbindingen tussen Joodse gemeenschappen en het MDRA.** In de onderzoeksperiode werd snel duidelijk dat het MDRA als organisatie weinig bekend is bij Joodse Amsterdammers. Er is ook een QuickScan gedaan door Dander om na te gaan of social media en de website van het MDRA aansluiten bij vragen van Joodse Amsterdammers. Dit bleek niet het geval en in samenwerking met een consulent van het MDRA is een lijst met sleutelorganisaties opgesteld. Deze had tot doel de introductieperiode van de nieuwe MDRA directeur te vergemakkelijken en een basis te geven voor het verder te ontwikkelen social mediabeleid.

» **Een analyse maken van de waardering van afhandeling meldingen antisemitisme bij het MDRA.** In overleg met het MDRA is een opzet en vragenlijst gemaakt voor het uitvoeren van een onderzoek onder Joodse Amsterdammers die melding deden bij het MDRA. Het MDRA besloot deze onderzoeksopzet uiteindelijk niet te gebruiken en in te zetten op een breder onderzoek naar waardering van afhandeling van melding van discriminatie. Hieronder de toelichting van het MDRA in januari 2021 op de achtergrond daarvan:

"Het MDRA vindt het belangrijk om een goed beeld te krijgen van de klanttevredenheid onder alle melders bij het MDRA. Het MDRA heeft daarom besloten om binnenkort te starten met een nulmeting die de klanttevredenheid onder melders bij het MDRA in kaart brengt. Daarbij worden melders van alle discriminatiegronden meegenomen, inclusief melders van antisemitisme. Het MDRA is op moment nog in het opstartproces van deze nulmeting. Om efficiënt te werk te gaan, overbevragen te voorkomen en te werken met cijfers die vergelijkbaar zijn, heeft het MDRA ervoor gekozen om op dit moment geen aparte meting naar tevredenheid, met een aparte enquête, specifiek onder antisemitisme-melders te starten. In plaats daarvan zal deze doelgroep mee worden genomen in de discriminatie-brede nulmeting die binnenkort van start zal gaan. De afhandelingsenquête van Dander is daarbij goed voorwerk geweest in de ontwikkeling van de bredere nulmeting onder alle melders."

Het MDRA was in ons actie-onderzoek zowel onderzochte als participerend onderzoeker. Als gevolg van het bovenstaande kon Dander binnen de onderzoeksperiode geen analyse kan maken van de waardering van de afhandeling en begeleiding van antisemitisme meldingen door het MDRA. Op moment van schrijven is het brede onderzoek binnen het MDRA nog niet afgerond.



H4 JOODS-AMSTERDAMSE PERSPECTIEVEN

In H4:

De ervaringen van zes joodse Amsterdammers rond antisemitisme. Vier opgevoerde Amsterdammers staan voor meningen die veel aangetroffen werden in de onderzoeksgroep. Twee personen vertegenwoordigen meningen die minder vaak werden aangetroffen onder de respondenten.

De Joodse gemeenschap in Amsterdam is divers; dé Amsterdamse Jood bestaat niet. Joodse Amsterdammers zijn religieus en niet-religieus, politiek rechts en politiek links georiënteerd, wonen vaak al generatielang in Amsterdam en hebben soms een migratie-achtergrond. Gemiddeld is de groep hoger opgeleid en meer verbonden aan Israël.

In dit hoofdstuk komen Joodse Amsterdammers aan het woord over antisemitisme, meldingsbereidheid en acties om antisemitisme te bestrijden. Op basis van online enquêtes, kwalitatieve interviews en online groepsgesprekken zijn er zes profielen, "fictieve personen" samengesteld: Channan, Shirley, Fred, Shira, André en Danielle. De eerste vier personages staan voor een grotere groep joodse Amsterdammers. De laatste twee personen André en Danielle staan voor Joods-Amsterdamse stemmen die in het publieke debat duidelijk hoorbaar zijn, maar die meningen vertegenwoordigen die we in onze onderzoeksgroep minder aantroffen. De verhalen zijn geen letterlijke weergave maar zijn samengesteld en gebaseerd op antwoorden en verhalen van respondenten.

Over de data waarop deze persona zijn gebaseerd

In het totaal vulden 61 mensen de online vragenlijst in, zijn er 15 kwalitatieve gesprekken gevoerd en zijn 7 groepsgesprekken geanalyseerd. Met de keuze voor een gemixte dataverzameling hebben we kunnen ingaan op de vraag naar *kwalitatieve informatie* en hebben we *verschillende doelgroepen* kunnen bereiken (voor meer informatie zie H3).



CHANNAN

- Denkt dat antisemitisme toeneemt
- Rechts/liberaal
- Laat zien dat hij joods is
- Aangesloten bij Joods-orthodoxe gemeente
- Hoge identificatie met joods zijn

Channan is 71 en groeide op in Amsterdam, als kind van ouders die ondergedoken waren in de Tweede Wereldoorlog. Zijn kinderen gingen naar de Joodse scholen in Amsterdam. Hij is lid van de orthodoxe-joodse gemeente, gaat vrijwel elke sjabbat (zaterdag) naar sjoel (synagoge) en eet koosjer.

Ervaring met antisemitisme

Channan wil niet voorzichtig zijn met het uiten van zijn joods zijn. “in Zuid is het geen probleem om met mijn keppel op te lopen, in Amsterdam West zou ik dat niet proberen.” Op zijn werk wist iedereen dat hij Joods is.

Voor Channan, als onderdeel van georganiseerd Joods Nederland, maken veiligheidsmaatregelen deel uit van het dagelijkse leven. Bij bijeenkomsten hoor je de locatie vaak pas nadat je je aanmeldde, ze worden niet publiek gedeeld. Bij de sjoels en scholen is er altijd beveiliging; een combinatie van camera’s, hekken, politie, soms door joodse jongeren zelf. Als de school waarop zijn kleinkinderen zitten op een klassenuitje gaat, is er altijd een beveiliger mee. Tegen de kinderen wordt op die momenten gezegd dat ze beter geen keppel kunnen opzetten. Hij verwacht dat dit voorlopig ook wel zo zal blijven. Over Joodse kinderen die nu op niet-Joodse scholen in Amsterdam zitten, hoort hij dat ze soms worden uitgescholden, hij is blij dat zijn kleinkinderen dat niet meemaken.

Perceptie

Channan denkt dat antisemitisme er altijd is geweest maar in zichtbaarheid weer is toegenomen. “Je ziet dat er meer incidenten zijn zodra er wat in Israël gebeurt” Maar hij leest in de krant en ziet zelf ook dat het online speelt. “Sinds de Coronona periode vliegen de complottheorieën rond Joden je om de oren” De opkomst van partijen als DENK en BIJ1, en de linkse anti-Israël lijn, baren hem zorgen.

Wat Channan betreft moet kritiek op Israël wel los worden gezien van antisemitisme. Voor hem wordt er wel een ondergrens bereikt wanneer het bestaansrecht van Israël wordt ontkend “dat vind ik echt antisemitisme.” Aan de andere kant zegt hij: “Ik vind dat we binnen de joodse gemeenschap ook niet te gevoelig moeten zijn. Ik erger me enorm aan een heel klein groepje Joden dat insinueert namens Joods Nederland te spreken en veel te snel roept dat er antisemitisme is. Daarmee komt er devaluatie van dat begrip en daar doen ze de Joodse gemeenschap kwaad mee.”

Melden

Channan denkt dat veel antisemitische incidenten niet worden gemeld. ‘Als een toevallige voorbijganger iets roept naar een herkenbare jood, meld je dat niet. Een goeie kennis van mij vertelde een tijdje terug nog dat hij werd bespuugd op weg naar sjoel, die heeft het wel even bij het CIDI gemeld, maar niet bij de politie’.

Channan vindt het CIDI belangrijk. “CIDI is voor Joodse Nederlanders laagdrempelig. Het is bekend en betrouwbaar. Logisch dat mensen daar naartoe gaan voor raad en daad”. Van het MDRA heeft hij wel eens, maar hij heeft er nooit contact mee gehad.

Channan vindt het belangrijk dat antisemitisme wordt gemeld “altijd melden!”. Al is hetmaar voor het gevoel, dat je je ei kwijt bent, dat je iets doét!” Aangifte doen is volgens hem minder vanzelfsprekend, want hij hoort vaak dat het tot niets leidt. “zelfs al is er genoeg bewijs, het heeft bijna nooit tot gevolg dat iemand wordt aangehouden. Het duurt ook heel lang voordat degene die aangifte doet iets hoort. Er is te weinig mankracht bij justitie om het op te pakken.”

Channan vindt het nodig dat er meer helderheid wordt gegeven bij het proces van melden. “Dat zou goed met een iets als een portal op een website kunnen gebeuren. Zodat mensen kunnen aangeven met wie ze verder contact willen. En beter weten wat ze kunnen verwachten.” Channan vertelt verder; “Ik heb inmiddels wel duidelijk dat je met strafrechtelijke procedures echt een heel beperkte kans hebt. Maar volgens mij weten maar weinig mensen dat”.

Channan hoort om zich heen dat veel mensen - en met name politie - eigenlijk niet weten wat ze aan moeten met meldingen van antisemitisme. “Medewerkers van politie en justitie zouden beter moeten weten wat antisemitisme precies inhoudt”.

Acties en weerbaarheid

Wanneer het gaat om het bestrijden en voorkomen van antisemitisme ziet Channan de grootste rol voor het onderwijs. Hij vindt dat er bij veel mensen een gebrek is aan kennis over de geschiedenis van het Joodse volk en hun betekenis voor Amsterdam. Kinderen moeten accepteren dat je moet respecteren dat er verschillende gezichtspunten zijn. Dit moet niet specifiek vanuit de Joodse gemeenschap zelf komen, scholen zijn daarvoor verantwoordelijk. Channan vindt dat elke Amsterdamse scholier het Joods Cultureel Kwartier bezocht moet hebben.

Channan in relatie tot onze geïnterviewden

» 47 van de 61 respondenten uit de online enquête denkt net zoals Channan dat antisemitisme toenam de afgelopen 5 vijf jaar.

» 33 van de 57 respondenten hebben net als Channan zelf antisemitische ervaringen gehad, de grote meerderheid van de respondenten meer dan één keer.

» 43 van de 61 respondenten van de online enquête vertelden - net als Channan - hun dagelijks leven aan te passen onder invloed van antisemitisme. Bij de persoonlijke kwalitatieve interviews blijkt - na doorvragen- dat eigenlijk álle respondenten dit doen. Denk aan: het vermijden van bepaalde kleding of sieraden, voorzichtig zijn met achterlaten van je persoonsgegevens, op je werk vertellen over Joods zijn, of op school (niet) vertellen dat je naar Israël op vakantie gaat.

» Uit antwoorden op open vragen uit de enquête kwam enkele keren naar voren dat kinderen op straat of op hun niet-Joodse school, antisemitische opmerkingen hoorden.

» Het grootste deel van de respondenten aan de online enquête denkt dat het belangrijk is dat de gemeente inzet op meer educatie en voorlichtingsprogramma's om antisemitisme te voorkomen en te bestrijden.



SHIRLEY

- Denkt dat antisemitisme toeneemt
- Sommige van haar medestudenten weten dat ze Joods is
- Is niet bezig met politiek
- Is lid van een Joodse sportvereniging
- Is 'traditioneel Joods'
- Heeft een hoge identificatie met joods zijn

Shirley is 23, studeert geschiedenis. Ze groeide op in Amstelveen, maar haar familie woont al vier generaties in Amsterdam. Ze woont in een studentenhuis in Amsterdam. Shirley houdt zich aan sommige regels van het Jodendom; ze eet geen varkensvlees en viert de belangrijkste feestdagen bij haar ouders. Ze noemt zichzelf 'traditioneel Joods" omdat ze zich aan een paar regels uit het religieuze jodendom houdt, dat geeft haar een fijn gevoel van verbondenheid. Om dat fijne gevoel draagt Shirley ook altijd haar ketting met een 'Magen David' (Davidsster). Als ze op de universiteit is, stopt ze die onder haar shirt. "Niet iedereen hoeft te weten dat ik Joods ben. Ik ben ook niet echt als Joods herkenbaar ofzo, als ik op straat loop."

Ervaring met AS

Shirley heeft zelf op haar onderwijsinstelling meegemaakt wat hedendaags antisemitisme is. "In een les over Palestina zei de docent dat Joden te dominant waren, en barbaren waren. Ik wist echt niet wat ik moest doen. Toen ik het later vertelde aan mijn familie, zei mijn neef dat ik naar de docent toe moest gaan en zeggen dat dit echt niet kan. Ik vond dat moeilijk. Wist niet zeker hoe ik dat moest aanpakken. Uiteindelijk heb ik het gedaan maar eerlijk gezegd ik vond het wel eng. Hoe zou die docent me dan verder behandelen?".

Naast deze opmerking van haar docent, vindt Shirley het soms ook moeilijk met haar medestudenten. Vaak hebben ze zware kritiek op Israël, zeggen dat Israël een racistische staat is en sommigen zeggen ook dat Israël eigenlijk niet had moeten bestaan. Af en toe spreken ze haar rechtsreeks aan op het Israëlische beleid. "Alsof ik een vertegenwoordiger ben van de staat Israël. Elke keer maar weer uitleggen dat het de Israëlische regering is die opdrachten geeft aan het Israëlische leger. En dat ze niet eerst aan de Joden in Amsterdam gaan vragen of ze het daarmee eens zijn."

Het is een ongemakkelijke positie zegt ze; ze houdt van Israël. Maar is het ook niet altijd eens met wat daar gebeurt. Ze voelt zich soms onveilig door die heftige uitlatingen en vraagt zich dan af welke opmerkingen gewoon moeten kunnen en welke opmerkingen "over het lijntje gaan". Dat zou ze beter willen weten.

Perceptie

Shirley denkt dat antisemitisme is toegenomen, maar merkt daar op straat niet iets van dat direct tegen haar is gericht. Naast wat er op uni gebeurt, ziet ze wat er allemaal online gebeurt. Daar heeft ze het ook vaak over met haar familie. Mijn vader zegt wel eens als grap "waar zouden we het over moeten hebben als we het niet over Joden en antisemitisme moeten hebben" Daar kan ze wel om lachen want zo beheerst het haar leven niet. Maar, zegt ze "…op social media is die enorme haat tegen joden zo zichtbaar. Als ik lees 'Gaza is het nieuwe Auschwitz' dan ga ik over mijn nek, wat een idioot, iemand die zoiets schrijft."

Shirley maakt zich uiteindelijk best wel zorgen over dat online antisemitisme. Ze is bang dat er een direct verband is tussen die online antisemitische uitingen en wat er echt, offline gebeurt. "Neem nou die man die die aanslag pleegde vorig jaar in die sjoel in Halle Duitsland. Die was ook helemaal verslaafd aan internet en zag daar steeds terug wat hij al vond, dat Joden de oorzaak zijn van alle problemen in de wereld. Dus besloot hij dat hij de oorzaak ging nemen. Ik ben zelf me echt weer bewust geworden aan hoe kwetsbaar we zijn als Joden in Nederland voor aanslagen. En nou, dat is de laatste tijd echt niet minder geworden met alle complottheorieën over dat Joden en corona."

"De dreiging zit op veel plaatsen van wereldwijd radicaal rechts, van wereldwijd extreem islamisme en wereldwijd radicaal links. Maar het zijn echt niet alleen gekkies die zomaar iets roepen over Joden en corona. Het gaat ook om mensen die Jodenhaat als overtuiging hebben als deel van hun ideologie. En in al die antisemitische ideeën komen samenzweringsmythen terug, over dat joden de touwtjes in handen hebben en dat de sjoa er niet was of niet zo erg was. En nou ja, dus ook wat ik zelf meemaak: dat het uit zich in haat tegen Israël."

Internet zorgt er volgens Shirley voor dat die negatieve stereotypen supersnel uitgewisseld worden. Het wordt steeds normaler. "Joden, moslims, homo's zijn online allemaal een makkelijke pispaal. Ik schrik ervan. Maar ik weet ook heus wel dat je een dikke huid moet kweken. Online scheldpartijen zijn niet hetzelfde als geen stage krijgen door je achternaam. Of om je huidskleur steeds met je auto aan de kant gezet worden. Maar bij mijn blijft wel als grootste angst een aanslag."

Melding

Shirley kent het CIDI maar heeft van het MDRA nog nooit gehoord. Zelf zou ze niet zo heel snel melding maken van een antisemitisch incident, behalve als er fysiek geweld bij komt kijken. "Het is maar goed dat de Joodse gemeenschap zich zelf ook inzet voor hun eigen veiligheid. Er is ook gewoon internationale dreiging tegen Joden en dat moet je serieus nemen." Shirley zegt dat wanneer ze beter weet wat er nou precies strafbaar is en wat niet, dit wel een stuk makkelijker zou maken om melding te doen. Ze heeft echt geen zin als zeurende Jood te worden weggezet als ze iets komt melden. Daarom lijkt voor haar het CIDI ook makkelijker áls ze een melding zou willen maken.

Weerbaarheid

Shirley laat het online antisemitisme aan zich voorbijgaan. “Ingaan op al die posts heeft toch helemaal geen nut. Daar kan je een dagtaak aan hebben. Ik heb de afgelopen tijd heel wat mensen van m’n social media afgegooid.”

Shirley kent twee projecten die actief werken aan het bestrijden van antisemitisme: een programma waarbij Joden zelf aan mbo leerlingen leren wat Joden wel en niet zijn (Leer je Buren kennen) en een programma dat gemaakt is om Joodse leerlingen te helpen omgaan met antisemitische uitingen (Streetwise). “Weerbaarheid en eigenwaarde van Joden is mooi, maar het moet vooral ook gaan over onderwijs en voorlichting voor jongeren in Amsterdam.”

Shirley in relatie tot onze geïnterviewden

» De online geïnterviewden die zelf antisemitisme meemaakten (74 keer in totaal), rapporteren dat de meest voorkomende vormen in de publieke ruimte, op onderwijsinstellingen en online.

» Geen van de respondenten noemde spontaan vormen van discriminatie die we onder institutionele discriminatie schaarden. In één kwalitatief interview, met een maatschappelijk werker van welzijnsorganisatie JMW, werd verteld over een cliënt die dit via een woningbouwvereniging ervaren had.

» 26 van 33 respondenten die zelf antisemitisme ervaarden, hebben geen melding gemaakt, net zoals Shirley. De helft van hen zegt dat het geen zin heeft om melding te maken.

» Het grootste deel van de respondenten aan de online enquête en de kwalitatieve interviews denkt dat het belangrijk is dat de gemeente nog meer inzet op meer educatie en voorlichtingsprogramma’s om antisemitisme te voorkomen en te bestrijden.

»



FRED

- Denkt dat antisemitisme niet perse is toegenomen
- Zijn vrienden weten dat hij Joods is, maar verder vindt hij het niet relevant
- Hij leest veel kranten online
- Is niet lid van Joodse verenigingen
- Heeft een matige identificatie met joods zijn

Fred is 56, heeft twee kinderen uit een gemengd huwelijk en is gescheiden. Fred is niet religieus en vindt dat religies de wereld eigenlijk meer kwaad dan goeds hebben gebracht.

Ervaring met antisemitisme

Hij zegt zelf "niet vaak" direct antisemitisme mee te maken. Desgevraagd geeft hij voorbeelden van wat hij de afgelopen tijd meemaakte. Zo zei een klant die niet wist dat hij Joods is iets over Rothschild en met een "ons-kent-ons grijns". Die klant zei "dat Joden het toch maar weer allemaal maar weer goed voor elkaar hebben". Eén keer ging Fred naar de politie om melding te maken van hakenkruizen die op verschillende plaatsen in zijn buurt op de muur gespoten waren. Maar echte toename voelt hij niet, het is er altijd en zal er altijd wel blijven denkt hij.

Perceptie

Fred zegt "…ik zal nooit lid worden van een Joodse vereniging." Hij wil niet in hokjes ingedeeld worden en wil niet op een lijst staan als iemand van Joodse afkomst.

"Ik ben principieel" zegt hij. "Tegen mensen die het verkeerd aanpakken moet je optreden! Juist om anderen te beschermen tegen discriminatie en uitsluiting. Hij maakt zich zorgen over de democratische rechtsstaat. Spreekkoren in het voetbal worden nu te laat opgemerkt. "Als je lang wacht, wordt het erger. In het voetbal is veel te lang gezegd: het is maar een spel, het is niet echt, ze bedoelen het niet zo". "Hamas Hamas, joden aan het gas", "Wie niet springt die is een jood" en "Wij gaan op jodenjacht". Mensen die dit soort dingen roepen, moeten worden aangepakt. Meteen en met alle

juridisch mogelijke manieren” Fred is voor een lik-op-stukbeleid bij antisemitisme én racisme. Hij hoopt dat het leidt tot bewustwording bij de daders zelf en bij de mensen in hun omgeving.

Meldingen

De hakenkruizen heeft Fred gemeld bij de politie. Hij vindt dat er altijd meldingen van dit soort dingen gemaakt moeten worden. Meldingen vindt hij een belangrijke schakel in de strijd tegen antisemitisme. Andere plekken om meldingen te doen dan bij de politie en het CIDI kent hij niet. Hij heeft het gevoel dat er niet veel gedaan wordt met meldingen. In ieder geval waren de hakenkruizen nog steeds niet weggehaald en toen heeft hij zijn zoon gevraagd ze weg te halen.

Acties en weerbaarheid

Fred is een uitgesproken voorstander van handhaven en straffen en vindt daarom dat het systeem van meldingen en de opvolging beter moet. Op de vraag wat Joden zelf kunnen doen om hun weerbaarheid te vergroten, reageert Fred geïrriteerd. “Dat is niet een zaak voor Joden. Antisemitisme moet aangepakt worden door de gemeente en andere instellingen. De verantwoordelijkheid moet niet bij de slachtoffers worden neergelegd. Het is heel kortzichtig, zegt Fred om alles van preventie te verwachten en alle aandacht naar irritante jongens te laten gaan – “daar zit het antisemitisme niet zo diep”. Je moet extreemrechts én extreemlinks in de gaten houden.”

Fred in relatie

tot onze geïnterviewden

- Van de 33 respondenten uit de online enquête die zelf antisemitisme hebben ervaard in het afgelopen jaar, deden hier 7 mensen melding van.

- Bijna de helft van de respondenten aan de online enquête vindt dat álle gevallen van antisemitisme gemeld zouden moeten worden.

- Bijna de helft van de respondenten aan de online enquête denkt dat niet iedereen weet waar je melding kan maken. Uit de kwalitatieve interviews blijkt dat bijna niemand weet welke instanties er actief zijn behalve politie en het CIDI.

- Uit alle verzamelde data blijkt dat Joodse Amsterdammers niet precies weten welke antisemitische uitingen strafbaar zijn en welke niet. En dat er behoefte aan is dit beter te weten.

- Op de (meerkeuze)vraag wat de gemeente Amsterdam zou moeten doen om antisemitisme beter te bestrijden gaven 33 van 45 respondenten het antwoord: “betere handhaving en het bestraffen van overtreders”.



SHIRA

- De meeste mensen weten dat Shira Israëlisch is, ze heeft een accent
- Ze identificeert zich sterker als Israëlisch dan als Joods.
- Ze volgt de Nederlandse politiek weinig
- Shira is lid van de onlinegroep van Israëli's in Nederland
- Online antisemitisme is volgens haar toegenomen, net zoals andere vormen van discriminatie en haat.

Shira is 35 jaar en werd in Israël geboren. Ze woont nu 12 jaar in Amsterdam en heeft een dochter van 7 jaar die ze samen opvoedt met Anna. Anna en zij ontmoetten elkaar op de Rietveld academie. Shira voelt zich niet sterk verwant met Nederlandse Joden en identificeert zich eerder als Israëlisch dan als Joods.

Ervaring met antisemitisme

Shira merkt weinig antisemitisme dat direct tegen haar is gericht. Ze wordt wel bang van demonstraties tegen Israël en verhalen op het nieuws dat Joden in heel Europa en de V.S. meer antisemitisme ervaren. Ze vindt dat Joodse Amsterdammers weerbaarder moeten zijn. Ze denkt altijd als ze de demonstraties op de Dam ziet "we moeten een tegendemonstratie organiseren". Ze vindt dat mensen meer moeten weten over wat er echt in Israël gebeurt.

Perceptie

Shira deed niet mee aan een recente zoombijeenkomst voor Israeli's in Nederland over antisemitisme. Ze vindt antisemitisme niet wezenlijk verschillen van discriminatie op andere gronden. "Mijn dochter krijgt meer vragen en opmerkingen over dat ze twee moeders heeft, dan over dat ze een Israëlische moeder heeft."

De meningen van mensen op internet zijn een uitvergroting, volgens Shira. "Op social media zeggen mensen nu in de openbaarheid dingen die ze eerst privé, aan de borreltafel tegen elkaar zeiden. De gemiddelde racist is vooral een held achter zijn toetsenbord." Vrijheid van meningsuiting vindt Shira heel erg belangrijk. "Je moet dus iets aan discriminatie doen. Maar zonder meteen in de paniekstand te staan. Daar bereik je toch niks mee". Ze zegt: 'Als iemand een verkeerde opmerking maakt, kan je bedenken of het nut heeft iemand er erop aan te spreken en te vertellen dat het je kwetst, maar wat helpt het om iemand meteen als racist of antisemiet weg te zetten.

Meldingen

Als Shira te maken zou krijgen met fysiek geweld vanwege haar Israëlisch/ Joodse achtergrond, zou ze zeker wel naar de politie gaan om dit te melden. Maar zegt ze "Ik vind dat mensen gewoon veel dingen moeten kunnen zeggen, bijvoorbeeld als artistieke uitingen."

Acties en weerbaarheid

Shira vindt het belangrijk dat mensen openstaan voor anderen en zich niet verschuilen achter een slachtofferrol. "Education is key to accepting others" zegt ze. Dat moet voor haar op school en thuis gebeuren. Kinderen moeten volgens haar een reëler beeld meekrijgen dat we leven in een wereld vol diversiteit. De gemeente zou hier ook aan moeten bijdragen. Laten zien dat discriminatie niet normaal is. En laten zien wat je moet doen als je ziet dat er iemand gediscrimineerd wordt.

"Maar het gaat ook over de positieve dingen laten zien en angst voor elkaar weg te nemen. Je moet op een hele jonge leeftijd beginnen en kinderen laten kennis maken met andere kinderen buiten de eigen bubbel. In het echt door ontmoetingen, maar ook met boeken, films en TV series". Ze vraagt zich weleens af in hoeveel boeken die er op scholen gebruikt worden er vanzelfsprekend LGBTQI rolmodellen opgenomen zijn, of sterke vrouwen? In films en TV begint het al beter te worden, maar er is nog een lange weg te gaan.

Shira in relatie tot onze geïnterviewden

» 27 van alle (n=45) respondenten denkt dat Joodse Amsterdammers zich weerbaarder zouden moeten maken tegen antisemitisme. Specifiek: meer weten over Israël van betrouwbare bronnen

» Op de (meerkeuze)vraag wat de gemeente Amsterdam zou moeten doen om antisemitisme beter te bestrijden, vinden 23 van de 45 respondenten dat een brede publiekscampagne nodig is, en 13 van de 45 vinden dat Joodse mensen en instellingen beter beschermd moeten worden.

» 23 van 47 respondenten zijn eens met de stelling dat "Joodse Amsterdammers zouden meer moeten samenwerken met andere gediscrimineerde groepen om discriminatie tegen te gaan"

» Veel respondenten van de online enquête signaleren een toename van andere vormen van intolerantie. Ongeveer zes op de tien respondenten denkt dat de intolerantie t.a.v. moslims, personen uit de LHBTIQ gemeenschap en intolerantie op basis van huidskleur (sterk) is toegenomen (n=49) (Ter vergelijking: 8 op de 10 respondenten uit dit onderzoek denkt dat intolerantie tegen Joden is toegenomen)

Hieronder zijn twee portretten van personen die getalsmatig een minderheid van de Nederlandse Joden lijken te vertegenwoordigen maar die niettemin in de media veel aandacht krijgen door hun uitgesproken meningen. Hun invloed op het publieke debat is groot en daarom van belang hier op te nemen.

ANDRÉ

André is 61 en woont in Buitenveldert. Hij en zijn echtgenote hebben vier kinderen. Hun oudste twee kinderen wonen in het buitenland; in Londen respectievelijk Jeruzalem.

André ziet het als zijn taak duidelijk te zijn en hard te waarschuwen voor antisemitisme. "Mensen sussen zichzelf met de gedachte dat antisemitisme in Nederland tot het verleden behoort" zegt hij. "Het antisemitisme is al meer dan duizend jaar verweven met de Europese cultuur. De Sjoa heeft twee consequenties gehad" vertelt hij "het heeft enkele tientallen jaren het klassieke antisemitisme onderdrukt, maar het heeft daarnaast ook de weg bereid voor een maatschappelijk minder beladen antisemitisme: het anti-Israëlisme."



Ervaring met antisemitisme

Tolerantie ten aanzien van onverdraagzaamheid vindt André karakteristiek voor Nederland. "Ik krijg regelmatig bedreigingen en scheldpartijen binnen. Maar ik ben het verplicht aan de nagedachtenis van joodse overledenen me daar niets van aan te trekken. Joden hebben niets misdaan. We kunnen ons niet veroorloven niet opmerkzaam te zijn op antisemitisme. Of het nu van moslims, links of extreem rechts komt".

Perceptie

André kwalificeert Nederland niet langer als een rechtsstaat vanwege het lage vervolgingspercentage van antisemitische misdaden. De ontwikkeling van antisemitisme en anti-Israëlisme zijn volgens hem indicatief in ruimere zin voor ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving. "Joden zijn gewilde doelen van racisten uit de Marokkaanse gemeenschap in Nederland." Dit ziet hij gekoppeld aan de internationale Arabische antisemitische haatpropaganda.

Meldingen

André doet regelmatig melding van antisemitisme. “Ik verzet me wanneer er bijvoorbeeld antisemitische en Holocaust-ontkennende boeken in Nederland worden verspreid. En heb een aantal malen aangifte gedaan wegens grievende en antisemitisch uitlatingen en gebeurtenissen. Het leidt zelden tot veroordeling en dat is illustratief voor het probleem..”

Acties en Weerbaarheid

André zegt over zich veilig voelen in Nederland. “Het dreigingsniveau voor terrorisme en veiligheid wordt in Nederland door de NCTV vastgesteld. Maar daar kunnen wij als Joodse burgers niet volledig op vertrouwen. Er zou specifiek moeten worden gemonitord voor dreigingen voor de Joodse gemeenschap in Nederland. “ André denkt dat antisemitisme en bedreigingen tegen de Joodse gemeenschap langzaam aan zijn genormaliseerd. “We worden als Nederlandse Joden dagelijks geconfronteerd met het gebruik van de termen als ‘kankerjood’ of ‘joden’ als scheldwoord.” De eenzijdige berichtgeving over Israël zie je bijna overal, vindt hij. Andre zegt: “Wil je overleven dan moet je in actie komen. Daar is een vooruitziende blik en moed voor nodig. De Joodse gemeenschap weet: wie wil overleven, moet in actie komen.”

Ze ergerde zich een paar jaar gelden ook aan de houding van Amsterdamse politieke partijen. "Dat de partijen van de Amsterdamse gemeenteraad hebben ingestemd met het JA akkoord vind ik verderfelijk. Ze hebben daarmee de IHRA definitie van antisemitisme door de strot geduwd gekregen. De mensen van BIJ-1 hebben niet ondertekend en dat vind ik terecht..”



DANIELLE

Danielle is 45 en woont in Amsterdam Oost. Ze is schrijfster. Zij is actief in een mensenrechten organisatie. Ze hecht vooral aan de Joodse humanitaire traditie, die inspireert haar. Vanuit die traditie is ze sterk gekant tegen de Israëlische politiek van de aflopen dertig jaar. Ze wil niet klakkeloos achter de acties van Israël te staan. Ze vindt dat antisemitisme soms uitvergroot wordt.

“Ik vind niet dat je achter elke boom een antisemiet moet zoeken. Ja, er zijn mensen die niet van Joden houden, ik kom ze ook tegen in de antiracisme hoek, maar meestal speelt er een enorme onwetendheid in mee. Danielle verwijt het andere Joden dat zij alle kritiek op Israël als antisemitisme betitelen. Daar schrijft ze ook vaak ingezonden stukken over.

Perceptie

Danielle hecht sterk aan de universele mensenrechten en ze zou willen dat ook andere Joodse Amsterdammers zich daar meer over uitlaten. Voor haar betekent dit dat Joden heel kritisch moeten zijn ten aanzien van Israël en de bezettingspolitiek. “Ik voel onbehagen met een Israël dat zegt te spreken en te handelen namens en in het belang van alle Joden in de wereld.” En die organisaties die zeggen te spreken namens Joods Nederland - namens wie spreken die nou? “In ieder geval niet namens mij!”.

Meldingen

Volgens Danielle moeten Amsterdamse Joden uit de Joodse bubbel komen en de dialoog meer aangaan. “De Joodse gemeenschap voelt zich te snel aangevallen en maakt sneller meldingen bij Joodse instanties als CIDI. “ Het zou volgens haar beter zijn om te melden bij de algemene anti-discriminatie meldpunten of bij de politie. “Naast de anti-discriminatie meldpunten is er zelfs een Joods politie netwerk dat de Joodse gemeenschap verbindt met de overheid. Maak hier gebruik van!” Het CIDI heeft volgens haar ook andere doelen en een heel eigen agenda.

Acties en weerbaarheid

Danielle probeert zoveel mogelijk mensen om haar heen te motiveren mee te doen daar aan een gezamenlijke aanpak van discriminatie. “Er is maar een ding waar je zelf aan kan bijdragen en dat is je in te zetten voor dialoog en wederzijds respect”. In gesprekken kan je ook duidelijk maken binnen de antiracismebeweging dat Joden weldegelijk weten wat discriminatie is, daar ook nog mee te maken hebben soms en dat je moet blijven investeren in onderwijs zodat mensen weten dat discriminatie nooit helemaal “weg” is. Als ze eerlijk is voelt ze zich soms weggezet als ‘priviliged’ alsof discriminatie van Joden iets totaal uit het verleden is.



H5 WAT GEBEURT ER AL?

In H5

» Een overzicht van organisaties en programma's die antisemitisme bestrijden en het weerbaar maken van Joodse Amsterdammers als belangrijk organisatiedoel hebben.

» Een beknopt overzicht van initiatieven van of voor de politiek ten behoeven van het bestrijden van antisemitisme.

» Een beschrijving van de taak van de recent aangestelde Nationaal Antisemitisme Coördinator.

De gemeente Amsterdam vraagt: hoe gaan we discriminatie als stad met elkaar (nog) meer tegen? Daarvoor is het nuttig te weten wie er op dit moment actief is bij het bestrijden van antisemitisme en weerbaar maken van Joodse Amsterdammers. In dit hoofdstuk een niet-uitputtend overzicht van organisaties en programma's die dit als hoofddoel hebben, dan wel als belangrijk subdoel.

ORGANISATIE	TERECHT VOOR?
Centraal Joods Overleg (CJO)	» Primaire doelgroep: overheid en Nederlandse samenleving. » Algemeen: behartigen de belangen van de Joodse gemeenschap als koepelorganisatie van Joodse organisaties in Nederland. » Specifiek ten aanzien van de volgende onderwerpen: herdenken, beveiliging, antisemitisme, restitutie van oorlogstegoeden, dialoog met andere religies en de bevordering van het kennismaken met de Joodse cultuur.
CIDI	» Primaire doelgroep: politici, media, beleidsmakers, jongeren, studenten, de eigen achterban en geïnteresseerd publiek. » Algemeen: bestrijdt antisemitisme en heeft verder als doelen: het beschermen en versterken van de banden tussen Nederland, de Europese Unie en Israël, Informatievoorziening over Israël en het Midden-Oosten, het stimuleren van het vredesproces tussen Israël en de Palestijnen. » Specifiek: brengt ieder jaar de Monitor Antisemitische Incidenten uit. Zie ook de tabel in H2 voor de rol van het CIDI bij het aannemen van meldingen van antisemitisme. CIDI zoekt samenwerking met andere partijen uit het netwerk, zie bijvoorbeeld: https://bit.ly/3p94TIp
Stichting bij Leven en Welzijn	» Primaire doelgroep: Joodse gemeenschap in Nederland » Algemeen: adviesorgaan ter bescherming van de Joodse gemeenschap in Nederland » Specifiek: Streetwise: weerbaarheidsprogramma voor joodse
Joods Politie Netwerk	» Primaire doelgroep: binnen politie: collega’s, buiten politie: Joodse en niet-Joodse organisaties en personen. » Algemeen: kennen de Joodse gemeenschap, weten wat er leeft en hebben een uitgebreid Joods netwerk. » Specifiek: aanspreekpunt, advies, bemiddeling
Joods Politie Netwerk	» Primaire doelgroep: binnen politie: collega’s, buiten politie: Joodse en niet-Joodse organisaties en personen. » Algemeen: kennen de Joodse gemeenschap, weten wat er leeft en hebben een uitgebreid Joods netwerk. » Specifiek: aanspreekpunt, advies, bemiddeling
Joods Politie Netwerk	» Primaire doelgroep: binnen politie: collega’s, buiten politie: Joodse en niet-Joodse organisaties en personen. » Algemeen: kennen de Joodse gemeenschap, weten wat er leeft en hebben een uitgebreid Joods netwerk. » Specifiek: aanspreekpunt, advies, bemiddeling

ORGANISATIE	TERECHT VOOR?
JMW (Joods Maatschappelijk Werk)	» Primaire doelgroep: Iedereen met een Joodse achtergrond en partners » Algemeen: JWM begeleidt individuen (maatschappelijk werk) en groepen (opbouwwerk) » Specifiek: biedt. slachtofferhulp antisemitisme: helpt cliënten bij het verwerken van antisemitisme en het stappen te zetten bij het doen van aangifte of melding maken bij het CIDI. Werkt mee aan weerbaarheidstrainingen voor mensen die 'tot minderheden behoren', zoals Joden, LHBTI'ers en andere groepen, i.s.m. CIDI, Transgender Netwerk Nederland (TNN) en Tijgertje. Heeft overleg met CIDI en Joods Politiewerk (zie bijlages) over aanpak antisemitisme. Is beoogd deelnemer aan een anti-discriminatie alliantie van de gemeete Amsterdam. Uitvoerder van Brievenproject (Niet) van Gisteren waarin Joodse ouderen en middelbare scholieren schrijven elkaar brieven om elkaar beter te leren kennen en te begrijpen.
Het Joods Historisch Museum, het JHM Kindermuseum, de Portugese Synagoge, de Hollandsche Schouwburg en het Nationaal Holocaust Museum.	» Primaire doelgroep: bezoekers van alle leeftijden. » Algemeen: kennismaking met de joodse cultuur en geschiedenis, om bestaande kennis te verdiepen en om actief na te denken over culturele diversiteit. » Specifiek: Zijn joden wit? juni-aug. 2021 over de vraag waar joden zich bevinden op het spectrum van de huidige identiteits- en representatiepolitiek. Worden zij gezien als daders of slachtoffers? Bevoorrecht of benadeeld? » Breed aanbod zie ook: https://bit.ly/3yVPiA7
Anne Frank Stichting – educatie	» Primaire doelgroep: jongeren, onderwijsprofessionals, politie. » Algemeen: maakt lesmateriaal en geeft workshops over onder andere Anne Frank, de Tweede Wereldoorlog, de Holocaust, antisemitisme en vooroordelen gericht op jongeren en professionals. » Specifiek: De Anne Frank Stichting deed tussen 1997 en 2017 monitoronderzoek naar racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld.
LJG – Leer je Buren Kennen	» Primaire doelgroep: Amsterdamse ROC leerlingen » Algemeen: Liberaal Joods Genootschap Amsterdam » Specifiek: Initiatief om leerlingen van ROC's op een persoonlijke manier kennis te laten maken met joden en vooroordelen bespreekbaar te maken.

ORGANISATIE	TERECHT VOOR?
Said & Lody	» Primaire doelgroep: jongeren op scholen » Algemeen: Saïd & Lody verzorgen trajecten voor jongeren op scholen om de weerbaarheid van deze jongeren te vergroten. » Specifiek: Aanpak over beeldvorming, discriminatie, uitsluiting en polarisering, en over de soms verstrekkende gevolgen hiervan.
Stand With Us Nederland	» Primaire doelgroep: middelbare scholen, universiteitscampussen en gemeenschappen in Nederland. » Specifiek: actief op campussen: staat voor en achter de Joodse Staat Israël. De organisatie bestrijdt daarnaast discriminatie op alle gronden en pleiten voor vrijheid van meningsuiting.
Mo & Moos / Yalla!	» Primaire doelgroep: jongeren en Joden en moslims van alle leefitjden. » Algemeen: initiatieven om de onderlinge verbondenheid te bevorderen tussen Joden en Moslims en om de toenemende moslimhaat en antisemitisme tegen te gaan.
Networks Overcoming Antisemitism (NOA)	» Primaire doelgroep: EU overheden » Algemeen: met partners van Joodse organisaties uit de EU antisemitisme in Europa aanpakken. » Specifiek: EU-lidstaten op verschillende gebieden, van onderwijs tot cultuur en veiligheid, evalueren en hen helpen holistische nationale actieplannen te ontwikkelen om antisemitisme aan te pakken en te voorkomen.
Stichting Antisemitisme Preventie	» Primaire doelgroep: scholen. » Algemeen: opkomen voor een samenleving die vrij is van antisemitisme » Specifiek: voorlichting op scholen en inzet op een leerstoel antisemitisme.

De meeste van bovenstaande organisaties hebben een werkgebeid dat breder is dan alleen Amsterdam. Naast deze lijst zijn er meer grotere en kleinere initiatieven, waar de gemeente het makkelijkste contact mee krijgt door ze actief te benaderen zoals ook in H6 wordt toegelicht.

De stem van Joodse Amsterdammers is ook te horen via voorstellen in de politiek. Op de volgende pagina een paar voorbeelden daarvan.

INITIATIEVEN VANUIT/MET BETREKKING TOT DE POLITIEK

Joods Akkoord Amsterdam (JA akkoord)	»	In 2018 is door groep Amsterdamse joden het JA akkoord samengesteld. Het is voorgelegd aan politieke partijen voor de gemeenteverkiezingen en door de meeste partijen ondertekend. Zie ook: https://jonet.nl/halsema-onderschrijft-joods-akkoord-we-moeten-optreden-tegen-antisemitisme/
Actieplan in de strijd tegen antisemitisme in Amsterdam	»	In 2019 is een 9 – puntplan aan de gemeenteraad voorgelegd door de gemeenteraadsleden Poot, Ceder, Boomsma en Nanninga. Zie ook: https://assets.amsterdam.nl/publish/pages896596/19_01_23_iv_antisemitisme_mp.pdf
Rondetafelgesprek Antisemitisme in de Tweede Kamer	»	In 2018 zijn belanghebbende position papers en uitkomsten van het Rondetafelgesprek Antisemitisme besproken door de Tweede Kamer. Zie ook: https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2018A02271. In 2014 naar aanleiding van rondetafelgesprek antisemitisme jongeren is een overzicht gemaakt van bestaand onderwijsmateriaal. Zie: https://bit.ly/34KWVfc
Initiatiefnota van de leden Yeşilgöz-Zegerius en Segers over een effectievere aanpak van	»	https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2020A02941
	»	Uit deze nota is de aanstelling van de Nationaal Antisemitisme Coördinator voorgekomen.
Aanstelling Nationaal Antisemitisme Coördinator	»	Per 1 april 2021 is de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB) aangesteld. Op verzoek van minister Grapperhaus van Justitie en Veiligheid zal de heer Verdoner komend jaar gevraagd en ongevraagd adviseren over de aanpak van discriminatie, bedreiging en intimidatie van de Joodse gemeenschap. Ook zal de NCAB een signalerende functie hebben in ontwikkelingen die opkomen op het terrein van antisemitisme.
	»	Op de site van de Rijksoverheid wordt toelichting gegeven op de taak van de Nationaal Antisemitisme Coördinator.
	»	"De Nationaal Antisemitisme Coördinator (NCAB) gaat de komende een rol spelen bij het adviseren over de strafrechtelijke aanpak van antisemitisme, beveiliging en versterken van de samenwerking tussen partijen - zoals gemeenten, politie, Openbaar Ministerie en de NCTV - die een rol hebben in de antisemitismebestrijding. Omdat een betere aanpak veel verschillende beleidsterreinen kan raken, wordt de NCAB als schakel daartussen en als expert gevraagd aanbevelingen te doen voor een blijvende aanpak. De NCAB zal zonder te treden in individuele zaken onderzoek doen naar mogelijke knelpunten in de verschillende ketens in de afhandeling van meldingen van antisemitisme. Ook wordt de nationaal coördinator gevraagd contacten te houden in het internationale werkveld, internationaal ervaringen uit te wisselen en eventuele goede voorbeelden uit het buitenland voor het voetlicht te brengen. De instelling van de NCAB geldt vooralsnog voor de duur van een jaar. Aan het einde van deze termijn wordt de opdracht van de NCAB geëvalueerd. Dan wordt bezien hoe daaraan het beste opvolging kan worden gegeven."



H6 HOE VERDER: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Wiens probleem is het eigenlijk

Bestrijding van antisemitisme is niet primair een Joods probleem, waarbij van Joodse Amsterdammers kan worden verwacht dat zij het voortouw nemen in de strijd tegen anti-Joodse uitingen. Discriminatie is een probleem van de Amsterdamse samenleving als geheel. Effectieve bestrijding vraagt inzet van de overheid, het maatschappelijk middenveld én van individuele burgers.

Met de actieonderzoeken vroeg de gemeente Amsterdam aan Joodse Amsterdammers: hoe ervaren jullie het probleem en wat zien jullie aan mogelijkheden voor aanpak. Een naar ons idee waardevolle insteek omdat het luisteren naar ervaringen van (potentiele) slachtoffers van discriminatie zelf, noodzakelijk is en noodzakelijk zal blijven. Niet alleen omdat de samenleving continu in verandering is en niet statisch, maar ook omdat de grap “Twee Joden, drie meningen” zonder enige twijfel ook voor dit rapport opgaat. Niet alle Joodse Amsterdammers zullen hun inzichten en ervaringen terug vinden in dit rapport, hoeveel moeite we als onderzoeksteam bij Dander ook deden om zoveel mogelijk de inzichten van diverse Joodse Amsterdammers weer te geven.

Knelpunten, analyse en acties

In dit hoofdstuk volgen zes adviezen. In elk advies komen eerst de knelpunten naar voren zoals ze door de respondenten genoemd werden. Daarna volgt een analyse met de toegevoegde kennis van de onderzoekers. Elk advies wordt afgesloten met acties die zijn voorgesteld en/of ingezet door respondenten én de onderzoekers.

ADVIES 1: INZETTEN OP EDUCATIE

Knelpunten:

Bijna alle respondenten vinden educatie belangrijk om antisemitisme te bestrijden, ook respondenten die daarnaast staan voor meer repressie en handhaving bij incidenten.

Jongeren: als doelgroep voor betere educatie worden jongeren het meest genoemd.

Redenen voor meer educatie voor jongeren: een aanzienlijk deel van de respondenten denkt dat educatie nu te vrijblijvend en niet toereikend is om werkelijk antisemitisme tegen te gaan. Men ziet als reden daarvoor dat "…het filter van taboe op antisemitische uitingen is uitgewerkt" doordat de Tweede Wereldoorlog langer geleden is. Ook wordt migratieachtergrond van jongeren genoemd en het ontbreken van een gedeelde geschiedenis bij die jongere generatie. Als derde reden waarom extra educatie nodig is wordt de negatieve houding ten aanzien van Joden en Israël genoemd in sommige landen van herkomst van Amsterdammers.

Educatie voor professionals die met meldingen te maken hebben: politie- en justitiemedewerkers worden naast jongeren veel genoemd al doelgroep. Medewerkers van politie en justitie hebben volgens respondenten onvoldoende specialistische kennis. Hierdoor wordt het discriminatie-aspect van een incident soms niet herkend, of niet op juiste waarde geschat.

Educatie voor Joodse Amsterdammers zelf: respondenten geven aan ook zelf behoefte te hebben aan meer kennis over wanneer iets strafbaar is, en wanneer niet. Men schat verder in dat veel Joodse Amsterdammer de partijen die een een rol spelen bij afhandelen van discriminatie niet kennen.

Analyse:

Inhoud van de educatie: naast de doelgroepen (jongeren, professionals en Joodse Amsterdammers zelf), zijn verschillende onderwerpen van educatie te onderscheiden.

Denk aan:

1. Jodenvervolging en de Tweede Wereldoorlog;
2. Het conflict Israël en de Palestijnse gebieden;
3. De geschiedenis en bijdrage van Joodse Amsterdammers in het verleden;
4. Huidig Joodse leven in Amsterdam.

Effectiviteit van lesprogramma's: er lijken veel lespakketten en programma's op de markt te zijn die op jongeren zijn gericht. Het is onbekend hoe specifieke lesprogramma's gebruikt worden en hoe effectief ze zijn in het verminderen van vooroordelen. Meer kennis aanbieden leidt niet altijd tot verminderen van vooroordelen. Meer onderwijsprogramma's ontwikkelen is vaak een reflex terwijl het aanbod al tamelijk uitgebreid is.

Onderwijsmethoden die inzetten op empathie: het inleven in de leefwereld van nu in Amsterdam levende Joden, en ontmoetingen met Joodse Amsterdammers, lijken het meest kansrijk om vooroordelen en discriminatie tegen te gaan. Daarbij is in te richten dat de andere twee onderwerpen (Jodenvervolging en de Tweede Wereldoorlog, het conflict Israël en de Palestijnse gebieden) ook aan de orde komen. Bij het opzetten van ontmoetingsprojecten moet wel rekening gehouden worden met het feit dat er relatief weinig Joodse Amsterdammers zíjn. Ook lang niet iedereen heeft gelegenheid of zin om aan projecten deel te nemen.

Onderwijsmethoden die handelingsrichtingen geven: ook van educatie die zich richt op hoe (onderwijs- of welzijns-) professionals omgaan met antisemitisme kan veel verwacht worden. Daarbij gaat het inhoudelijk om drie aspecten: professionals helpen om antisemitisme te herkennen, het aanleren van handelingsrichtingen bij het aanspreken van daders én handelingsrichting over hoe om te gaan met de slachtoffers.

Leren over acute stress door een lange vervolgingsgeschiedenis: bij het ontwikkelen van gevoeligheid voor effectieve omgang met slachtoffers van antisemitisme, is het van groot belang dat professionals beter op de hoogte raken van de lange geschiedenis van vervolging van Joden. Joodse Amsterdammers (ook jongeren) kunnen daardoor veel acute stress bij (dreiging) van antisemitisme ervaren.

Leren waarom hate-crimes grote impact hebben: het lijkt erop dat bij het niet herkennen dat een relatief licht feit toch een grote impact kan hebben op Joodse Amsterdammers, niet alleen de historische context onvoldoende in aanmerking wordt genomen. Het opstapelend effect van kleinere vormen van discriminatie (ook de online dreigingen) én het aangevallen worden op iets wat een onlosmakelijk deel van de eigen identiteit is, zorgt ervoor dat incidenten vaak 'heel hard binnenkomen.'

Inzet van vrijwilligers bij educatie: als de gemeente zich de taak stelt vooroordelen te verminderen, dan is inzet van vrijwilligers bij educatie of ontmoetingen voor de hand liggend, maar ook kwetsbaar door het kleine aantal Joodse Amsterdammers. Wanneer het van belang is dat programma's structureel uitgevoerd worden, kan niet alleen uitgegaan worden van goodwill van vrijwilligers, maar is professionele inzet nodig.

Acties:

Doelgroep onderwijsprofessionals: geef onderwijsprofessionals ondersteuning bij het gebruik van onderwijspakketten die antisemitisme verminderen. Laat bestaande onderwijsmethodes onderzoeken op (ingrediënten voor) effectiviteit. Maak voor onderwijsprofessionals inzichtelijker van onderwijsmethoden bij wie het meeste effect te verwachten valt en bied begeleiding bij het ontwikkelen van competenties om methoden ook effectief toe te passen in superdivers Amsterdam.

Doelgroep politiemedewerkers: zorg ervoor dat alle in Amsterdam werkende politiemedewerkers en medewerkers van het Regionaal Service Centrum een training krijgen in het handelingskader antisemitisme. Laat hierin terugkomen steeds dat steeds dezelfde incidentencode gebruikt wordt, er verwachtingsmanagement gedaan wordt bij de melder en dat het aan de discriminatie-officier van justitie overgelaten wordt of er een opsporingsindicatie komt. Naast bijscholing is verbetering van de opleiding van aspiranten nodig ten aanzien van antisemitisme. Hiermee kan snel begonnen worden; er is nationaal budget geoormerkt het handelingskader op te stellen. Het Joods Politie Netwerk zou dit heel graag in Amsterdam (ook) ingezet worden.

Doelgroep Joodse Amsterdammers zelf: steun aan jeugdbewegingen, zodat jongeren een positieve identiteit ontwikkelen die niet rond angst is gebouwd. Steun vanuit Joodse grassroots organisaties aan Joodse studentenorganisaties om ze te helpen op campussen actief zijn. In advies 4 wordt verder ingegaan op educatie voor Joodse Amsterdammers.

Educatie met en aan elkaar: Stimuleer partijen die educatieve acties in samenwerking met andere gediscrimineerde groepen willen aanpakken. Hiermee is Oy Vey bijvoorbeeld gestart: zij gaan ervanuit dat iedereen van elkaars geschiedenis moet leren – ook om te voorkomen wordt dat er leedcompetitie onder minderheden en tussen minderheden is “bij ons is het erger” “wij worden nóg minder gezien”. Ook JMW heeft plannen voor verdergaande samenwerking met om samen op te trekken met “gemarginaliseerde groepen” in projecten en elkaar te vinden voor troost, erkenning, herkenning en elkaar te sterken.

ADVIES 2: MELDING BELANGRIJK, MAAR MONITORING CRUCIAAL

Knelpunten:

Het topje van de ijsberg: er worden weinig meldingen gedaan. Respondenten denken aan melden bij fysiek geweld. MDRA is als meldpunt grotendeels onbekend bij Joodse Amsterdammers. Het CIDI heeft grote naamsbekendheid en bij het CIDI melding maken, vinden de meeste respondenten prettiger en laagdrempelig. Er zijn ook respondenten die veel liever ergens anders dan bij het CIDI melden omdat ze moeite ermee hebben dat het CIDI zowel antisemitisme melding en monitoring doet, als toelichting geeft op gebeurtenissen in Israël.

Liever niet melden: sommige respondenten zijn terughoudend met melding te doen omdat Joden naar hun idee verweten wordt dat ze 'steeds de slachtofferrol' aannemen. Anderen willen zelf niet 'getarget worden' als Jood of denken dat melden toch niets oplevert..

Hoeveel antisemitisme toeneemt: de meeste respondenten denken dat er sprake is van een toename van antisemitisme in Amsterdam de laatste jaren. Andere respondenten zijn daarover niet zeker, ze weten niet op welke informatie ze moeten afgaan.

Analyse:

Het nut van meldingen: registratie van meldingen van incidenten is belangrijk maar niet voldoende om werkelijk antisemitisme te monitoren. Incidenten geven grote schommelingen in de cijfers. Meldingen zullen, ook na campagnes, structureel onder werkelijk ervaren antisemitisme blijven liggen. Dit maakt signalering van toename/ afname van antisemitisme en de aard ervan lastig.

Opinieklimaat in aanmerking nemen: het is betrouwbaarder om naast meldingen ook te kijken naar het opinieklimaat.

Sturingsinformatie voor de gemeente: de gemeente lijkt onvoldoende sturingsinformatie te hebben. Het beleid van de gemeente tegen antisemitisme in Amsterdam zou het beste gebaseerd kunnen zijn op onderzoek, niet op de meldingen van antisemitisme alleen.

Acties:

Benchmarking: Organiseer onderzoek over lange tijd (longitudinaal), zodat benchmarking mogelijk is. Let op, hierbij is een utopisch perspectief waar de maatstaf nul zou zijn, niet erg realistisch. De benchmark zou eerder vanuit een meer realistisch perspectief zijn, dat ermee rekening houdt dat het bestaan van minderheden in een samenleving waarschijnlijk gepaard gaat met op zijn minst een zekere mate van antipathie tegen hen, hoe vervelend dit ook is.

Onderzoek onder Joodse Amsterdammers: er moet actief en gericht onderzocht worden bij Amsterdamse Joden wat ze meemaken om in te kunnen spelen op veranderingen. Willekeurige steekproeven bij discriminatie-onderzoek in Nederland bevatten vaak geen Joodse Nederlanders, doordat de groep te klein is.

Algemeen opinieonderzoek: doe ook onderzoek onder andere bevolkingsgroepen naar vooroordelen bijv. door dit op te nemen in algemeen OIS onderzoek of in opvolging van het triggerfactorenonderzoek van antisemitisme door het Verwey Jonker instituut.

Aanvullen met analyse van meldingen: vul deze onderzoekgegevens aan met analyses van meldingen van MDRA, CIDI, politie en andere partijen die registratie doen van antisemitische incidenten. In optima forma wordt het onderzoek aangevuld met analyse van landelijke en Europese onderzoeken antisemitisme. Een voor de hand liggende partij die hier een voortrekkersrol in kan hebben is de Anne Frank Stichting. De recent aangestelde coördinator Antisemitisme is een ander zeer relevante partij om hier een rol in te spelen

Informatie delen over het onderzoeksproces en uitkomsten: deel de uitkomsten van deze onderzoeken proactief en herhaaldelijk met organisaties van Joodse Amsterdammers en online en offline magazines van de doelgroep. Het bevordert vertrouwen om ook tijdens het proces te communiceren en aanspreekbaar te zijn op voortgang en opbrengsten van onderzoek. Dit zou ook de meldingsbereidheid kunnen vergroten. Doe aan verwachtingsmanagement over wat melden kan opleveren.

De rol van het MDRA:

Onbekend: het MDRA bleek bij de meeste respondenten onbekend. Bij doorvragen bleek dat sommige respondenten liever melden bij een meldpunt in eigen kring, maar anderen melden liever of net zo lief bij een neutraal meldpunt, afhankelijk van welke begeleiding te verwachten valt. Veel respondenten vertellen nadrukkelijk een afweging te maken van 'kosten en baten' van een melding.

Werken aan meer zichtbaarheid: in de onderzoeksperiode is een lijst met sleutelorganisaties en opgesteld met het MDRA. Aan de hand hiervan kan de nieuwe directeur zich voorstellen aan organisaties die zich richten op Joodse Amsterdammers en kan het social media beleid zich effectiever richten op de doelgroep van Joodse Amsterdammers.

Analyse van afhandeling: op verzoek van de gemeente is ten behoeve van het MDRA een onderzoeksopzet gemaakt voor analyse van het verloop van meldingen bij het MDRA. Het onderzoek zou specifiek gedaan worden onder Joodse Amsterdammers die melding deden bij het MDRA de afgelopen tijd. Het MDRA besloot en breder onderzoek op te zetten naar waardering van afhandeling van melding van discriminatie.

ADVIES 3: WINST DOOR SYSTEEMVERBETERING EN SAMENWERKING

Knelpunten:

Waar moet je heen: er heerst onder de respondenten onduidelijkheid over wie wát doet in het veld van antisemitismebestrijding, registratie en opvolging. Het is onduidelijk wie welke verantwoordelijkheid heeft en waar gemeld moeten worden.

Wat is strafbaar: Joodse individuen en organisaties willen van justitie en politie weten wat strafbaar is en wat niet. Ze wensen strafbare feiten altijd aangepakt te zien. Nu lijken strafbare feiten vaak niet vervolgd te worden.

Waarom zelf verantwoordelijk voor beveiliging: respondenten geven aan dat het steekt dat financiering van de beveiliging deels door joden zelf moet worden betaald. Het zou een vanzelfsprekende gedeelde verantwoordelijkheid moeten zijn, vinden veel respondenten.

Bezorgd over veiligheid: veel Joodse Amsterdammers zijn bezorgd over hun veiligheid in de stad. Nieuwsberichten in kranten of online nieuwssites spelen hierbij ook een rol. De aandacht voor incidenten in de stad zijn vaak alarmerend. Internationale ontwikkelingen spelen verder een rol bij gevoel van onveiligheid. Over de beveiliging van gebouwen (synagogen, scholen) wordt gezegd dat dit goed is omdat het beschermt tegen rampen, maar dat het soms ook andersom werkt 'er is beveiliging, er zal dus dreiging zijn'.

Analyse:

Onduidelijkheid melden ook bij politie en gemeente: vanuit de betrokken actoren worden verschillende boodschappen gegeven over het melden. Bijvoorbeeld door het stadsbestuur zelf; in bijeenkomsten met Joodse Amsterdammers verwijst burgemeester Halsema naar politie en het Joods Politie Netwerk bij incidenten. Wethouder Groot Wassink verwijst in gesprek met vertegenwoordigers van Joodse organisaties naar het MDRA voor melding. Ook bij politie worden verschillende meningen geuit over waar bij voorkeur gemeld moet worden; bij het MDRA of bij de politie zelf.

Ontmoediging als zaak geseponeerd wordt: verhalen van Joodse Amsterdammers die ervaren hebben dat hun aangifte geseponeerd wordt door het OM (en niet tot vervolging overgegaan wordt), hebben grote impact.

Onduidelijkheid van juridische kaders: in een interview met een expert kwam naar voren dat strafbaarheid van discriminatie (het concept discriminatiecriminaliteit) niet helder is, wat weerspiegeld wordt in de rechtspraktijk. Het succesvol antisemitisme en racisme bevechten voor de rechter blijkt ingewikkeld. Hoewel dit valt buiten de invloedssfeer van de gemeente Amsterdam is het van belang te vermelden dat duidelijke juridische kaders en handhaving, het vertrouwen in het systeem vanzelfsprekend doet vergroten.

Veiligheid is bijna altijd een issue: het gevoel van veiligheid schommelt en wordt sterk beïnvloed door gebeurtenissen in het nieuws (bijv. de aanslag op een synagoge in Wenen in 2019 en meest recent het oplaaiend geweld in Israël en de Palestijnse gebieden) Dat het gevoel van onveiligheid bij Joodse Amsterdammers een grote rol speelt werd ook geïllustreerd in het in het gesprek met de burgemeester met Joodse Amsterdammers tijdens de onderzoeksperiode. Negen van de twaalf ingezonden vragen aan haar hadden betrekking op veiligheid en antisemitisme. Ook veel bijdragen in online en offline magazines zoals het Jonet, Joods.nl, het NIW en De Benjamin hebben direct of indirect met discriminatie te maken.

Acties:

Beslisboom: ontwikkel samen met betrokken partijen een beslisboom waarin besloten wordt wie wat doet. Streef naar een gezamenlijk portal/website, waarbij de wensen van de melder zelf voor afhandeling centraal staan en de melder zo daarnaartoe doorverwezen wordt. De meldwijzer van discriminatie.nl kan als inspiratie daarvoor gebruikt worden.

Doorverwijzen: zorg ervoor dat betrokken partijen makkelijk naar elkaar (door)verwijzen, de privacy elementen in aanmerking genomen. JMW en CIDI willen graag bijdragen dit vorm te geven en zijn hier ook al mee gestart. De suggestie is dat de gemeente of de nationaal coördinator antisemitisme het voortouw neemt bij het samenbrengen van de partijen en er op toezien dat er een effectieve samenwerking tot stand komt. Het CIDI dringt aan op zorgvuldigheid zodat voorkomen wordt dat een melder van het kastje naar de muur wordt gestuurd.

Structureren van het proces: structureer met alle betrokkenen aan tafel het proces bij incidentenmelding en afhandeling. Dit zal niet in één of twee bijeenkomsten geregeld zijn. Maak in een aantal sessies een werkverdeling gemaakt voor registreren en opvolgen van incidenten van antisemitisme. Stel een procesmanager om deze taak te stroomlijnen. De opbrengsten van inspanningen om antisemitisme te bestrijden zullen aanmerkelijk groter zijn als er een samenhangende aanpak is.j Amsterdamse partijen hebben er baat bij ook zicht te hebben op de nationale en Europese acties (en vice versa).

Verbetering van het registratiesysteem bij politie: zorg ervoor dat het systeem van registratie van antisemitische incidenten bij politie beter werkt en simpel te gebruiken is, hier wordt door de politie zelf al aan gewerkt.

Uitleg over melding en aangifte: maak voor Joodse Amsterdammers duidelijker wat melding is en wat aangifte, en wat strafbaar is en wat niet. Nodig op bijeenkomsten voor Joodse Amsterdammers partijen uit zoals politie, het OM, het College Rechten van de Mens, het MDRA uit om uit te leggen wat zij voor potentiele melders kunnen betekenen.

Communicatie over voorgang afhandeling: houdt individuen die melding of aangifte deden beter op de hoogte van de afhandeling van de melding. Doe aan verwachtingsmanagement over wat er haalbaar is, ter voorkoming van wantrouwen tegen overheidsinstanties

Snel inspelen op escalatie door structureel contact: het is heel duidelijk dat spanningen in Israël een triggerpoint zijn voor antisemitisme. Reageer snel door het verzamelen van informatie en waar nodig met het opschalen van veiligheidsmaatregelen en de ondersteuning van professionals. Een structureel gemeentelijk aanspreekpunt/coördinator hierbij heeft hierbij de voorkeur, boven een incidenteel aanspreekpunt.

ADVIES 4: VERGROTEN VAN ZICHTBAARHEID VAN LEVENDE JODEN

Knelpunten:

Niet altijd openlijk Joods: alle respondenten uit dit onderzoek bleken hun gedrag of kleding in enige mate aan te passen om 'niet op te vallen als Jood'. Dit betrof bij doorvragen ook de respondenten die aangaven "in het algemeen" openlijk Joods te zijn.

Niet alleen op straat ook op werk en school: sommige respondenten vertellen niet op het werk dat ze Joods zijn, of zeggen vrienden te hebben die dit niet durven. Ook jongeren vertellen vaak te wachten of niet te vertellen dat ze Joods zijn op school of op instellingen voor hoger onderwijs.

Onbekendheid met Joden: veel respondenten melden dat ze ervaren dat hun (niet-Joodse) omgeving vaak geen idee heeft van hoeveel Joden er in Nederland zijn, en hoe ze leven.

Hedendaags activisme meestal geen inzet voor Joden: In activistische kringen van de antiracismebeweging wordt onwetendheid rondom Joden en rond het bestaan van antisemitisme ervaren. Sommige Joodse respondenten voelen zich weggezet als 'priviliged' alsof discriminatie van Joden iets is uit het verleden, dat nu opgelost is.

Analyse:

Gesloten groep: Joden in Amsterdam worden door sommigen gezien als een gesloten groep, waar je niet makkelijk kennis mee maakt of tussenkomt.

Joden vaak in negatieve context: Joden worden vaak besproken als slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog of door de ongeregeldheden in Israël en de Palestijnse gebieden.

Concurrentie van leed: er is onder minderheden soms een wijzen naar de ander, waarbij het eigen leed groter wordt geacht dan dat van anderen terwijl de anderen meer aandacht/geld/erkenning krijgt voor het gelden leed.

Het trekken van 'de antisemitsmekaart': het heftig reageren op mensen die kritisch zijn op Israël, en hun beschuldigen van antisemitisme kan een tegenstrijdig effect hebben. De kwestie van antisemitisme en kritiek op Israël moeten duidelijker uit elkaar gehaald worden.

Acties:

Inclusieve communicatie: zet als gemeente door met de ingezette koers van inclusieve communicatie. De posters voor corona met Pesach zijn zeer positief gewaardeerd. Dit heeft een inclusief effect voor zowel Joodse als niet-Joodse voorbijgangers. Een contentagenda voor social media kan hier ook een rol in spelen.

Structureel contact met de gemeente: faciliteer een structurele dialoog tussen het stadsbestuur en Joodse Amsterdammers. In de onderzoeksperiode hebben de gesprekken met burgermeester Halsema en wethouder Groot Wassink hebben een positieve impact gehad. Tussen de afdeling diversiteit van de gemeente en Joodse Amsterdammers en organisaties, moet structureel contact zijn om voeling te kunnen houden met ontwikkelingen.

Vanzelfsprekend Amsterdams: laat de vanzelfsprekende aanwezigheid van Joden in Amsterdam zien door aandacht te geven aan vieringen van joodse feestdagen op centrale plekken in Amsterdam. Voorbeeld hiervan is het aansteken van de kandelaar (chanoekia) op Chanoeka door bijvoorbeeld Chabad Nederland. Een ander voorbeeld is de #keppelop actie, vergelijk met de #handinhand actie voor LGBTQI+ gemeenschappen.

Aanbod voor ambtenaren: verschillende Joodse grassrootsorganisaties en gevestigde Joodse organisaties gaven aan graag te willen bijdragen aan het ambtenaren meer inzicht geven in het leven van Joods Amsterdammers. In de onderzoeksperiode is meegewerkt aan het Joods-Tijdschrift -2021 (als bijlage aangehaakt aan dit rapport) dat een aantrekkelijk uitgangspunt hiervoor biedt.

Ondersteun organisaties die zich inzetten voor het vergroten van de zichtbaarheid van Joodse Amsterdammers. Denk naast de traditionele religieuze organisaties ook aan minder voor de hand liggende partijen als bijvoorbeeld de sportvereniging Maccabi, de op Nederlandse Israeli's gerichte organisatie DutchTown of het pluriforme Cohen & Co, de Joodse jongerenorganisaties of het onafhankelijk instituut voor Joodse educatie Crescas.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1. Literatuur en bronnen

APARTE BIJLAGEN:

Bijlage A MDRA-afhandeling survey Dander

Bijlage B Onderzoek-antisemitisme-survey Dander

Bijlage C Onderzoek-antisemitisme-survey uitkomsten

Bijlage D Online Groepsbijeenkomsten

Bijlage E Handleiding Kwalitatieve gesprekken

Bijlage F Joods Tijdschrift 2021 BALIE

Bijlage G Verzoek aan politiek door JMW CIDI JPN

Bijlage H Verzoek aan politiek met Joods Akkoord

Bijlage I Verzoek aan politiek Coördinator antisemitismebestrijding

Bijlage 1

Abram, I. (2006). Het raadsel van de joodse identiteit. Amsterdam: Stichting Leren.
http://stichtingleren.nl/wp-content/uploads/2019/05/Schijf-van-5-Het-raadsel-van-de-joodse-identiteit-jan2006-1.pdf

Abram, I. (2017). De Joodse identiteit is geen vast gegeven. Amsterdam: Stichting Leren.
http://stichtingleren.nl/wp-content/uploads/2019/05/De-Joodse-identiteit-is-geen-vast-gegeven-20dec17-1.pdf

Andriessen, I., Hoegen Dijkhof, J.L., Van der Torre, A., Van den Berg, E., Pulles, I.,Iedema, J. & De Voogd-Hamelink, M. (2020). Ervaren discriminatie in Nederland II, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
https://www.scp.nl/binaries/scp/documenten/publicaties/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii/Ervaren+discriminatie+in+Nederland+II.pdf

Asscher, L. F. (2014). Resultaten van de gesprekken over ronde tafels 'Antisemitisme onder jongeren'. Den Haag: Tweede Kamer der Staten-Generaal.
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2014Z00634&did=2014D01264

Bjola, C. & Manor, I. (2020). Combating online hate speech and anti-semitism. DigDiploROx

Working Paper No 4. Oxford: University of Oxford.

Butter, E (2020). Antisemitisme. De cijfers (2019) en het beleid (2020). Republiek Allochtonië.
https://www.republiekallochtonie.nl/blog/achtergronden/antisemitisme-de-cijfers-2019-en-het-beleid-2020

Den Heijer, R. (2017). De verschillen tussen racistische en antisemitische incidenten in NederlandEen kwalitatieve verdiepingen aanbevelingen voor educatie. Utrecht: Universiteit Utrecht.

European Commission. (2019). Working Group on antisemitism. Education about Jewish Life, antisemitism and the Holocaust. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/news_and_blogs_related_to_aid_and_fundamental_rights/documents/wg_antisemitism_background.pdf

FRA. (2018). Experiences and perceptions of antisemitism. Second survey on discrimination and hate crime against Jews in the EU.
https://fra.europa.eu/en/publication/2018/experiences-and-perceptions-antisemitism-second-survey-discrimination-and-hate

Gemeente Amsterdam. (2019). Initiatiefvoorstel voor de raadsvergadering van woensdag 18 en donderdag 19 december 2019.
https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/8279386/1/09012f9782c50a86

Griesser, P. & Martino, A. (2019). Effectively fighting Antisemitism in Europe – challenges and actions. Wenen: Österreichische Gesellschaft für Europapolitik.
https://www.oegfe.at/wp-content/uploads/2019/11/OEGfE_Policy_Brief-2019.23_eng-2.pdf

Lub, V. (2020). Kwalitatief evaluatieonderzoek op waarde schatten. Een checklist met passende criteria. Utrecht: Movisie.
https://www.movisie.nl/publicatie/kwalitatief-evaluatieonderzoek-waarde-schatten

Roggeveen, S.(2020). Jewish-Muslim relations in Amsterdam: Cooperation and tension intimes of turmoil.

Somhorst, L.K. (2014). Antisemitisme en Islamofobie: Te vergelijken fenomenen? Utrecht: Universiteit Utrecht.

Vink. B. (2020). 'Joods zijn in tijden van zwart tegen wit'. Jonet.
https://jonet.nl/joods-zijn-zwart-en-wet-bart-vink/

Staetsky, D. (2017). Antisemitism in contemporar yGreat Britain. A study of attitudes towards Jews and Israel. Londen: The Institute for Jewish Policy Research (JPR).

Stichting Bij Leven en Welzijn. (2020). Dreigingsrapport juni 2020. Het dreigingsniveau van de Joodse gemeenschap in Nederland.
https://www.blew.nl/publicaties-rapporten/

Tanenbaum, B. & Kooyman, R. (2014). Jewish feelings, Jewish practice? Children of Jewish intermarriage in the Netherlands. JDC International Centre for Community Development.
https://archive.jpr.org.uk/object-neth2

Tierolf, B., Drost, L., & Van Kapel, M. (2018). Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut/Anne Frank Stichting.
https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/zevende-rapportage-racisme-antisemitisme-en-extreemrechts-geweld-in-nederland-incidenten-aangiftes-verdachten-en-afhandeling-in-2017/

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2019). Verslag van een notaoverleg, gehouden op 1 juli 2020, over Initiatiefnota 'Over een effectievere aanpak van antisemitisme'.
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z05033&did=2020D30390

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2020). Verslag van een nader schriftelijk overleg over de initiatiefnota van de leden Yesilgöz-Zegerius en Segers over een effectievere aanpak van antisemitisme (Kamerstuk 35164-3).
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z09219&did=2020D19854

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2020). Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden over algemene NCTV-dreigingsniveaus en de concrete bedreigingen van Joodse instellingen.
https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20202021-1097.pdf

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2020). Verslag van een notaoverleg, gehouden op 1 juli 2020, over Initiatiefnota 'Over een effectievere aanpak van antisemitisme'.
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z05033&did=2020D30390

Van Berkel, F. (2016). Islamofobie en Antisemitisme in Nederland. Een onderzoek naar de definitievorming van islamofobie en antisemitisme in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Van der Aa, S., Claessen, J., & Hofmann, R. (2020). Speciale behoeften van slachtoffers van hate crime ten aanzien van het strafproces en de slachtofferhulp. Maastricht: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/2404

Van Gool, R. & Van de Ven, C. (2020). Via sociale media: elke 83 seconden. Onderzoek Online antisemitisme. De Groene Amsterdammer, 2020(22).
www.groene.nl/artikel/via-sociale-media-elke-83-seconden

Van Wonderen, R. & Wagenaar, W. (2015). Antisemitisme onder jongeren in Nederland. Oorzaken en triggerfactoren. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut/Anne Frank Stichting.

Verhoeven, J. (2015). Is een ‘Yid’ hetzelfde als een‘Superjood’?

Vis, R. (2020). Aantal joden statistisch te miniem maar antisemitisme significant in Nederlands discriminatiegevoel.
https://www.joods.nl/2020/05/aantal-joden-statistisch-te-miniem-maar-antisemitisme-significant-in-nederlands-discriminatiegevoel/

Vissel, A. (2020). ‘In het racismedebat zijn Joden niet meer hip’. Trouw.

Wallet, B. (2019). Een kleine analyse van hedendaags antisemitisme in Europa. TussenRuimte, 2019(04).
https://www.theologie.nl/artikelen/kerk-en-wereld/een-kleine-analyse-van-hedendaags-antisemitisme-in-europa



Dit onderzoek is gemaakt i.s.m. Anita van der Stap, Onderzoek | Data | Duiding

in opdracht van de gemeente Amsterdam

DANDER - De kracht van diversiteit

Nieuwe Uilenburgerstraat 59

1011 LM Amsterdam

info@dander.nl

www.dander.nl

© 2021, DANDER